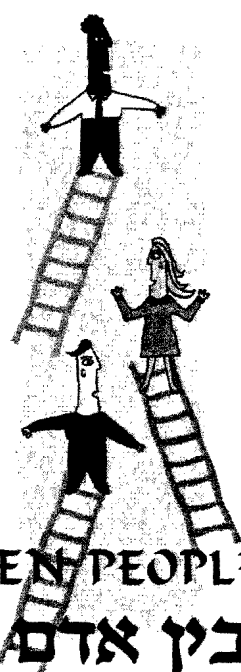

Tarbut V' Torah

BETWEEN PEOPLE
בין אדם לחברו

Grade 7
Rabbinic Studies

2005-06

[illegible]

TABLE OF CONTENTS

PREFACE	4
A Disciple's Question	5
Rabbinic Enactments Regarding Respect for one's Fellow Man	
1. Dances on the 15th of AV	7
2. How to Bring First Fruits	7
3. How to Hold Mourning Customs	8
Three Rabbinic Sayings Regarding Respect for One's Fellow Man	
1. The Words of Rabbi Eliezer	9
2. The Words of Ben Azzai	9
3. Another Saying of Rabbi Eliezer	9
The Story of Rabbi Simeon and the Ugly Man	10
Rabbi Meir and the Woman	12
Aharon, Lover and Pursuer of Peace	14
The Irritating Wife	15
The Roman Stadium	16
Eight Levels of Tzedaka	17
The Seven Levels of Tzedaka of Rabbi Moshe Ben Yakov of Couci	19
On One's Obligation to Assist	20
Good Qualities and Bad Qualities	21
How Does One Dance Before the Bride?	22
ON THE PERSONALITIES AND BOOKS MENTIONED IN THIS UNIT	23

PREFACE

In this study unit we deal with the relationship between people as it is expressed in Jewish Thought in general, and in the Midrashim of our Sages in particular.

The spiritual world of Judaism recognizes two kinds of Mitzvot: Mitzvot "bein adam le havelo," and Mitzvot "bein adam la makom". The two sets of Mitzvot do not come at the expense of one another, but rather are dependent on each other.

The problems raised in this unit are existential and universal and have surely troubled students even before they are introduced to the Jewish Texts. We hope that students of this unit will come to see how Jewish sources can serve, in our modern age, as a basis and guide in the search for significant life values.

“A Disciple’s Question”

It is related that a certain disciple came before Rabbi Joshua and asked him:

“Is the evening **Tefillah** compulsory or optional?”

He replied: “It is optional.”

He [the disciple] then presented himself before Rabban Gamaliel and asked him:

“Is the evening **Tefillah** compulsory or optional?”

He [Rabban Gamaliel] replied:

“It is compulsory.”

“But,” he [the disciple] said,

“did not Rabbi Joshua tell me that it is optional?”

He [Rabban Gamaliel] said:

“Wait till the champions [great scholars] enter the **Beit Midrash**.”

When the champions came in, someone rose and inquired:

“Is the evening **Tefillah** compulsory or optional?”

Rabban Gamaliel replied:

“It is compulsory.”

Said Rabban Gamaliel to the Sages:

“Is there anyone who disputes this?”

Rabbi Joshua replied: “No.”

He [Rabban Gamaliel] said:

“Did they not report you as saying it is optional?”

He then continued:

“Joshua, stand up and let them testify against you.”

R. Joshua stood up and said:

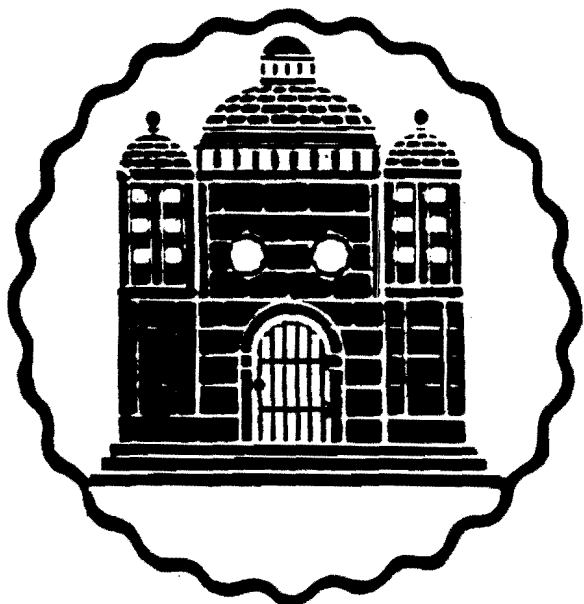
“Were I alive and he [the witness] dead,
the living could contradict the dead.

But now, when he is alive and I am alive,
how can the living contradict the living?”

Rabban Gamaliel remained sitting and expounding
and Rabbi Joshua remained standing,
until all the people there began to shout
and say to Huzpit the **turgeman**

[the 'interpreter' who expounded the ideas of the teachers to the public]: "Stop!"
And he stopped.

Babylonian Talmud, Tractate **Berakhot** page 27b

Rabbinic Enactments Regarding Respect for One's Fellow Man

1. Dances on The 15th of Av

"On these days [i.e., **Yom Kippur** and the 15th of Av],
the daughters of Jerusalem used to go forth in white
raiments;

and these were borrowed, so that none be abashed
which had them not."

[Regarding this] Our Rabbis have taught:

The daughter of the king borrows [the garments]
from the daughter of the High Priest;

The daughter of the High Priest —

from the daughter of the deputy High Priest;

And the daughter of the deputy High Priest —

from the daughter of the Anointed for Battle

[the priest anointed as Chaplain of the Army in times of
war];

And the daughter of the Anointed for Battle —

from the daughter of an ordinary priest;

And all Israel borrow from one another,

So as not to shame anyone who has not [white garments].

Babylonian Talmud, Tractate **Taanit** Page 31a

2. How to Bring the First Fruits

Beforetimes,

All who could recite [the prescribed words during the
ceremony of the bringing of the first fruits] — recited them,

And all who could not recite them — repeated the words
[after the priest].

But when these refrained [out of shame]

from bringing [their first fruits],

It was ordained

that both they that could recite them

and they that could not

should repeat the words [after the priest].

Mishna, Tractate **Bikkurim**, chapter 3 mishna 7

3. How to Hold Mourning Customs

Our Rabbis taught:

Formerly

they were wont to convey

[victuals] to the house of mourning,

The rich in silver and gold baskets

And the poor in osier baskets of peeled willow twigs.

And the poor felt shamed;

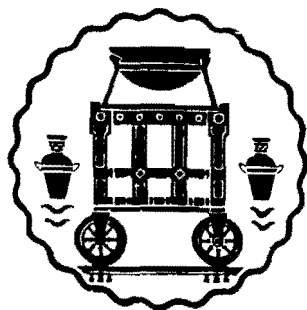
Therefore, they instituted

that all should convey [victuals]

in osier baskets of peeled willow twigs,

out of deference to the poor.

Babylonian Talmud, Tractate **Mo'ed Katan** page 27a

שאלת תלמיד תלמוד בבלי, מסכת ברכות דף כז ע"ב

תפלת השחר פרק רביעי ברכות

כו ע"ב

בעלי תריסין — הכמים המנחלים זה את זה נהלכה הארץ יכול היה להכניש את המז — על כרחי אלי לרדף להורות שהייתי לו רשות התורגמן — שהיה עומד לפני רבן נחמיהל ונכבדו לרבים את הנרשח חפזי רבן נחמיהל. עמוד — שחקר, אשתקד — שנה שצברה. בראש השנה —

נוספת ראש השנה, שחזר לו: נזרז אלי עליך שנהל אללי נחלקן ונחמיהלך ניום הכספים שחל להיות נחמיהלך. בבכורות — נוספת בכורות, במעשה דרבי צדוק — נכורות הוא. רבן צדוק היה ליה נוכח, ולחור ליה רבן נחמיהל לרבי יהושע: עמוד על רגליך כח כי הכה תא נעבדיה — ניהו נעבדיה ליהוה ויהוה נעבדיה. בעל מעשה הוא — והוא ליה לרבן נחמיהל נעבדיה ליה ליה זכות אבות — ונחמיהל עניש ליה רבן נחמיהל מעבדין ליה — וירידון ליה נחמיהל נעבדין ליה.

וירא אמר רבי אסי אמר רבי אלעזר אמר רבי חנינא אמר רב: יבצר עמוד זה התפלל רבי ישמעאל ברבי יוסי של שבת בערב שבת. כי אתא עולא, אמר: יבצר תמרה הוה ולא יבצר עמוד הוה, ולא רבי ישמעאל ברבי יוסי הוה אלא רבי אלעזר ברבי יוסי הוה, ולא של שבת בערב שבת הוה אלא של מוצאי שבת בשבת הוה.

תפלת הערב אין לה קבע. מאי אין לה קבע? אי לימא דאי בעי מצלי כוליה ליליא — ליתני תפלת הערב כל הלילה! אלא מאי אין לה קבע? כמאן דאמר: תפלת ערבית רשות. דאמר רב יהודה אמר שמואל: תפלת ערבית, רבן גמליאל אומר: חובה, רבי יהושע אומר: רשות. אמר אביי: הלכה כדברי האומר חובה, ורבא אמר: הלכה כדברי האומר רשות.

ד תנו רבנן: ימעשה בתלמיד אחד שקא לפני רבי יהושע, אמר לו: תפלת ערבית רשות או חובה אמר ליה: רשות. בא לפני רבן גמליאל, אמר לו: תפלת ערבית רשות או חובה אמר לו: חובה. אמר לו: והלא רבי יהושע אמר לי רשות! אמר לו: יהמנין עד שיכנסו בעלי תריסין לבית המדרש.

ה אמרי: עד כמה נצעריה וניילי בראש השנה אשתקד צעריה, בבכורות במעשה דרבי צדוק צעריה, הכא נמי צעריה, תא נעבדיה! מאן נוקים ליה? נוקמיה לרבי יהושעו בעל מעשה הוא: נוקמיה לרבי עקיבא? דילמא עניש ליה, דלית ליה זכות אבות; אלא נוקמיה לרבי אלעזר בן עזריה, דהוא חכם והוא עשיר והוא עשירי לעזרא. הוא חכם — דאי מקשי ליה מפרק ליה, והוא עשיר — דאי אית ליה לפלוחי לבי קיסר אף הוא אול ופולח, והוא עשירי לעזרא — דאית ליה זכות אבות ולא מצי עניש ליה. אתו ואמרו ליה: ניחא ליה למר דליהוי ריש מתיבתא? אמר ליה: איזיל ואימליך באינשי ביתי, אול ואמליך בדביתיהו. אמרה ליה:

התי להכתיש את החי? ובעל כרחי על להורות שכן אמרת, ובנתיים היה רבן גמליאל בראש הישיבה יושב דורש, ורבי יהושע עומד על רגליו, שבעניש לא הורה לו רבן גמליאל לשבת, ופסני כבוד הנשיא נשאר עומד, דבר זה נמשך זמן רב כל כך עד שהתעוררה בתוך כל קהל השומעים, התכבדים ותלמידיהם שהיו בכבים, התמרמרות רבה על רבן גמליאל ורגנו כל העם ואמרו לחוצות התורגמן: עמוד! כלומר הפסק לתרגם את דברי רבן גמליאל, ואז התורגמן פסק מתרגמו.

כו. ר' יורא פטר מפי שלשלת חכמים בצד עמוד זה [עמוד מסוים שהראו עליו] התפלל ר' ישמעאל בר' יוסי תפילת שבת בערב שבת, אולם כי אתא [נאשר בא] עולא מארץ ישראל לכבל היתה כירו נירסה אחרת לגמרי של סטור זה שכן כפי המסורת שכיוו בצד תמרה הוה [היה, מעשה זה] ולא לוי העמוד. האיש שעשה זאת היה ר' אלעזר בר' יוסי ולא אחיו ר' ישמעאל, ואף התפילה היתה תפילה מוצאי שבת שהקריב להתפלל בשבת.

ג נשאלה השאלה: מאי [מה פרוש] 'אין לה קבע'? אי לימא דאי בעי מצלי כוליה ליליא [אם נזדמן, שהפירוש הוא שאם הוא רוצה יכול להתפלל כל הלילה] ליתני [שאימרו בשבת]: תפילת הערב כל הלילה, אלא בשבת זה בא גם כדי ללמדנו כמאן דאמר [כמי שאמר, כאותו חכם שפסק] שתפילת ערבית רשות, שכן הביא רב יהודה בשם שמואל מסורת שבענין זה נחלקו חכמי המשנה: רבן גמליאל ספק שתפילת ערבית חובה ור' יהושע שאמר שרשות היא, בבצה זו עדיין התלבסו האמוראים, ואף אחרי נדבא נחלקו בה.

ך ברור השאלה אם תפילת ערבית רשות היא או חובה נרם לחוצותא מרחיקות לכת, כפי המסורת בברייתא ארוכה, אחד התלמידים שאל את ר' יהושע בדבר תפילת ערבית, ור' יהושע פסק לו כשמואל, שתפילת ערבית רשות, אולם אותו תלמיד לא המתק ככן וחזר ושאל את רבן גמליאל בנושא זה, ומאחר שאמר לו רבן גמליאל שתפילה זו חובה היא, הקפיד אותו על חילוקי הדעות בינו לבין ר' יהושע, אמר לו רבן גמליאל לאותו תלמיד: המתן עד שיכנסו בעלי תריסין [נעלי המנינים, כינוי מליצי לתלמידי החכמים שהם ילוחמים במלחמתה של תורה] לבית המדרש, ואז אפשר יהיה לדון בנושא, כאשר התאססו החכמים חזר התלמיד ושאל שאלה זו במסעו כולם, אמר לו רבן גמליאל: חובה, אמר להם רבן גמליאל לחכמים: כלום יש אדם שחולק בדבר זה? שרצה לכוון את ר' יהושע עדיין מחויק בדעתו, נעתה ר' יהושע ואמר: לא, שמשום כבוד הנשיא לא רצה להתוכח עמו בהודעות זו [נעליה], אולם רבן גמליאל רצה להכריע פנישא ואמר לו: והלא משמך אמרו לי שתפילת ערבית רשות, אמר לו: יהושע עומד על רגליך ודעידו כך, עמד ר' יהושע על רגליו ואמר בכדיחות הדעת: אלמלא אני חי וזאת [התלמיד] מת — יכול התי להכתיש את המות, והייתי יכול לומר שלא כך מסקנה, עכשיו כאשר אני חי וזאת חי — דאך יכול

היה להכתיש את החי? ובעל כרחי על להורות שכן אמרת, ובנתיים היה רבן גמליאל בראש הישיבה יושב דורש, ורבי יהושע עומד על רגליו, שבעניש לא הורה לו רבן גמליאל לשבת, ופסני כבוד הנשיא נשאר עומד, דבר זה נמשך זמן רב כל כך עד שהתעוררה בתוך כל קהל השומעים, התכבדים ותלמידיהם שהיו בכבים, התמרמרות רבה על רבן גמליאל ורגנו כל העם ואמרו לחוצות התורגמן: עמוד! כלומר הפסק לתרגם את דברי רבן גמליאל, ואז התורגמן פסק מתרגמו.

היה להכתיש את החי? ובעל כרחי על להורות שכן אמרת, ובנתיים היה רבן גמליאל בראש הישיבה יושב דורש, ורבי יהושע עומד על רגליו, שבעניש לא הורה לו רבן גמליאל לשבת, ופסני כבוד הנשיא נשאר עומד, דבר זה נמשך זמן רב כל כך עד שהתעוררה בתוך כל קהל השומעים, התכבדים ותלמידיהם שהיו בכבים, התמרמרות רבה על רבן גמליאל ורגנו כל העם ואמרו לחוצות התורגמן: עמוד! כלומר הפסק לתרגם את דברי רבן גמליאל, ואז התורגמן פסק מתרגמו.

היה להכתיש את החי? ובעל כרחי על להורות שכן אמרת, ובנתיים היה רבן גמליאל בראש הישיבה יושב דורש, ורבי יהושע עומד על רגליו, שבעניש לא הורה לו רבן גמליאל לשבת, ופסני כבוד הנשיא נשאר עומד, דבר זה נמשך זמן רב כל כך עד שהתעוררה בתוך כל קהל השומעים, התכבדים ותלמידיהם שהיו בכבים, התמרמרות רבה על רבן גמליאל ורגנו כל העם ואמרו לחוצות התורגמן: עמוד! כלומר הפסק לתרגם את דברי רבן גמליאל, ואז התורגמן פסק מתרגמו.

מסורת השנים
א. ירושלמי ברכות פד
ב. שם תפילת ערב
ג. ברכות ד. כ. שבת
ט. ב.
ח. ירושלמי ברכות פד
ה. תפילת ערב
(נעליהם).

ט. (תפילת) בכורות יא, ט

לשון
תריסין
מסור המיה הוא מן
היוונית ὑπερθε
נזרז, בעלי תריסין הם
מחויקי מנינים שלו, לאכזר
נאשי פלחמה.

אישים
ר' תופסית המהומוס
זה [שיון] תפילת ערב
נזרז לוי כמחורבנו של
רבן גמליאל, תפילתו של
המחורבנו היה לא רב
להשפיע לרבים כמול רב
את דבריו תמנע דורש אלא
אף לסתם נהנהגה את
הדברים התפסיתיים שהיו
פיו תחכם, בעל נזרז
ההפגנה של ר' תופסית
נכרא יפה שהיו סוגי
ליחה.

אין אנו יודעים תריסין
נוספים עליו עד למיתתו
בידי הרומים כן עשרה
הרגיו מלכות.

מִשְׁנָה, סֵדֶר מוֹעֵד, מַסְכֵּת תַּעֲנִית, פֶּרֶק ד' מִשְׁנָה ח'

ח אמר ר'בן שמעון בן מליאל לא היו ימים טובים לישראל
במשנה וברבאב וכו' וכו' וכו' וכו' וכו' וכו' וכו' וכו' וכו' וכו'
וצאות בבב' ל'בן שאולין שלא לבש את מי שאין לו כל
הכלים טעונין טבילה. וכו' וכו' וכו' וכו' וכו' וכו' וכו' וכו'
בפרקים. ומה היו אומרות? בהור, שא נא עיניך וראה, מה
אתה בוהר לך. אל תתן עיניך בנזי, תן עיניך במשפחה:
שקר החן והכל היפי, אשה יראת ה' היא תתהלל; ואומר:
תנולה מפרי ידיה, ויהללוה בשערים מעשיה. וכן הוא

שְׁלוּשָׁה מַאֲמְרֵי חז"ל עַל כְּבוֹד הַחֵבֶר

א. דְּבָרֵי ר' אֱלִיעֶזֶר

תְּלֵמוּד בְּבִלִי מִסֵּכַת בְּרָכוֹת דָּף כח ע"ב

כח ע"ב

תפלת השחר פרק רביעי ברכות

השאלה ע"י מתי מותר לאחר את תפילת המוסף הריני מרכיז של הסיפור הבא. רב אריוא חלש ולא אתא לפרקא דרב יוסף (וב אריוא נחוש וגא בא גורסת השנה שד רב יוסף). למחר כי אתא כעא אבוי לאנחתי דעתיה דרב יוסף (במחר כאשר בא, רב אריוא, דעה אבוי נחתיי אח דעתו של רב יוסף) ולכרז בדרו שאלות והסובות שרב אריוא נסמן בלכות לדרשה לא מתוך זלזול בכבוד רב יוסף, על בן שאלו: מאי טעמא לא אתא מר לפרקא (משום מה לא בא אדוניי כדרשא)? ענה לו: דהתי חליש ליבאי ולא מצינא (שהיה רבי חלש ולא יכולתי). אמר לו: אמאי לא טעמת מידי ואמתית (מדוע לא טעמת דבר ובהמת)? ענה רב אריוא: לא סבר לה מר להא דרב הונא (האט אין אדוניי סובר, ספקל, את זכר רב הונא) שאמר אסור לארס שיטעם כלום קודם שיתפלל תפילת המוסף. פון אבי: איבעי ליה למר לצלויי צלותא דמוספין ביחודי, ולטעום מידי ולמיתרי (היה אדוניי צריך להתפלל תפילת המוספין ביחוד, ולטעום משתו ולנבוא, לדרשא). אמר לו שפסק שאסור לארס להקדים תפילתו לתפילת ציבור? אמר לו אבי: לאו איתמר עלה (וכי לא נאמר עליה, על הלכה זו)? כדברי ר' אבא: בציבור שנו, כלומר: שרק ארס הנמצא עם הציבור אסור לו להקדים להתפלל בפניהם. ואף על פי שלא דקר רב אריוא, מכל מקום המסר מתוך זכריו משום מה לא בא, ומסתמיס בגמרא כי לית הלכתא (אין להנהיג) לא כרב הונא ולא כרבי יהושע בן לוי באיסור אכילה לפני תפילתו אל. לכר ר' הונא גרי המסור בהא דאמרן (בזו שאמרנו, בתפילת המוסף) וזו של ר' יהושע בן לוי הוא פסקי שכיח שהגיע זמן כניחה אסור לארס שיטעום כלום קודם שיתפלל. ואין הלכה כמרו.

ב כשנה בנוסף להלכותיה של התפילה הקבועה מסופר כי ר' נחנניא בן הקנה היה נוהג להתפלל בכניסתו לבית המדרש וביציאתו מפניו תפילה קצרה וכששאלו אותו: מה מקום לתפילה זו? שהרי אין בית המדרש מקום סגור שיש להקדים תפילה לפני הכניסה ואחר הציאה ממנו, ענה להם שכניסתו הוא מתפלל שלא יארע דבר תקלה על ידו בבית המדרש וביציאתו הריהו מורה על חלקקטורלו בחיים.

גברא מבריתא מביאים נוסח מלא של דברי ר' נחנניא בתפילתו: שהיה מתפלל שלא יארע דבר תקלה בפסק הלכה על ידו, ושלא יכשל בהלכה, ושישמחו בו חבריו העוסקים יחד אמו בברורה של הלכה, ופרוס הגברים (בהרשיא), שלא יסתר את הפסא או יסמא את הסתור ויאסור ויתיר שלא כדון ושלא יבשלו חבריו בהלכה כדי שיזכר גם הוא לשכוח אמת, וביציאתו הוא מורה על חלקו שהוא מיושבי בית המדרש ולא מיושבי קרנות (אנשיס בבלים) היושבים בסיוות הרחובות ומשוחחים) שאף על פי שלגזירה נראה שסיהים ווסקים בנדרים, שהם יושבים ומסבחים, אף על פי שהם הגברים שונה בהכללה, של: הו' שכן נצחי ולעמלא אין יי.

אנב זכר ר' נחנניא בהערכת חלקו ביושבי בית המדרש מביאים עוד סיפורים הנוגעים בנושא זה כדורים שונים. כשחלה ר' אליעזר נכנסו תלמידיו לבקרו וביקשו ממנו: למדנו אורחות חיים (אסיר לנו כללים כהנחנת חיינו) כדי שנזכה בהם לעולם הבא. סיכם להם: הזהירו בסיבת הבריות ויבטעו את בניכם מן ההגיון במקראות שיש בהם נסה למנות (נאנטיס) ודאנו שיהיו בין ברכי תלמידי תכמים ע"י בקטנותם. כווסה דזה מסמר על רבי של ר' אליעזר, רבי יוחנן בן זכאי, כשחלה נכנסו תלמידיו לבקרו, וכסרואה אותם התחיל לבכות. אמרו לו תלמידיו: אהה שהנן יגד ישראל, ציבור הובגני, פסיים התחוקי האיש ככל המסד הקיוס של העם היהודי נתכן על ידו, מפני מה אתה בוכה, ומה הוא המצער אותך בחיים שלמים כשנך? אבה להם: שהוא בוכה מפני מידא דין מללה, שאין בית דין זה ומה לוויני אדם, שהרי מלך בשר ודם שהוא עצמו חי חי' שעה אין ביכולתו לעולם עונשי עולם — כיס יצאה מן המאכר סלג, וזיס חיים אחרי מיתה שהוא גוור, ואף על פי בן בוכים בני אדם מהתרגשות כשעליהם לעמוד לפני דין כלכותה, כל שכן כאשר צימר אדם לטעם לפני הככות סעונסיו וניסיון עולם מחולסים, ושאין ורך לא לשיסר ולא לשחור, ולא עזר אלא שפני כל אדם שחי ורכים המובילות אל מנותתו הפוסית דרך בן הערן ודרך הגיהנום ואין עולם מחולסים, ושאין ורך לא לשיסר ולא לשחור, ולא עזר אלא שפני כל אדם שחי ורכים המובילות אל מנותתו הפוסית דרך בן הערן ודרך הגיהנום ואין

לא על לפרקא דרב יוסף — סקיס ולס הביטנן בשחינותת, וזהו דורס נכנה, תודס תפלת ביידישקין, ונמחר המרכס ביו תוכיסם נעית המעכה ויוהכנסתס תפלת ביידישקין, בצבור שנו — לס הית נעית לנכנס יום המעכה לס יקדים להתפלל. **משנה**

א רב אריא חלש ולא אתא לפרקא דרב יוסף, למחר כי אתא, כעא אבוי לאנחתי דעתיה דרב יוסף. אמר ליה: מאי טעמא לא אתא מר לפרקא? אמר ליה: דהתי חליש לבאי ולא מצינא. אמר ליה: אמאי לא טעמת מידי ואמתית? אמר ליה: לא סבר לה מר להא דרב הונא? דאמר רב הונא: אסור לו לארס שיטעום כלום קודם שיתפלל תפלת המוספין? אמר ליה: איבעי ליה למר לצלויי צלותא דמוספין ביחודי, ולטעום מידי ולמיתרי! —אמר ליה: ולא סבר לה מר להא דאמר רבי יוחנן: אסור לו לארס שקדים תפלתו לתפלת הציבור? —אמר ליה: לאו אתמר עלה: אמר רבי אבא: בצבור שנו? ולית הלכתא; לא כרב הונא ולא כרבי יהושע בן לוי: כרב הונא —הא דאמרן, כרבי יהושע בן לוי — דאמר רבי יהושע בן לוי: כיון שהגיע זמן תפלת המנחה, אסור לו לארס שיטעום כלום קודם שיתפלל תפלת המנחה.

ב משנה רבי נחנניא בן הקנה היה מתפלל בכניסתו לבית המדרש וביציאתו תפלה קצרה. אמרו לו: מה מקום לתפלה זו? אמר להם: בכניסתי אני מתפלל שלא יארע דבר תקלה על ידי, וביציאתי אני נזמן הודאה על חלקי. **גמרא** יתנו דבנן: בכניסתו מהו אומר? יהי רצון מלפניך ה' אלהי שלא יארע דבר תקלה על ידי, ולא אקשל בדבר הלכה ושמחו בי חברי, ולא אזכר על סמא סהור ולא על סהור סמא, ולא יכשלו חברי בדבר הלכה ואשמח בהם. ביציאתו מהו אומר? מודה אני לפניך ה' אלהי ששמת חלקי מיושבי בית המדרש ולא שמת חלקי מיושבי קרנות, שאני כשכים והם משכימים — אני משכים לדברי תורה והם משכימים לדברים בטלים, אני עמל והם עכלים — אני עמל ומקבל שכר והם עמלים ואינם מקבלים שכר, אני רץ והם רצים — אני רץ להני העולם הבא והם רצים לבאר שחת.

ג תנו דבנן: כשחלה רבי אליעזר, נכנסו תלמידיו לבקרו. אמרו לו: רבינו, למדנו אורחות חיים ונזכרה בהן לחיי העולם הבא. אמר להם: הזהירו בכבוד חבריכם, ומנעו בניכם מן ההגיון, והושיבו בין ברכי תלמידי תכמים, וכשאתם מתפללים — דעו לפני מי אתם עומדים, ובשביל כך תזכו לחיי העולם הבא, וכשחלה רבי יוחנן בן זכאי, נכנסו תלמידיו לבקרו. כיון שראה אותם התחיל לבכות. אמרו לו תלמידיו: גר ישראל, עמוד הימיני, פטיש החזק, מפני מה אתה בוכה? אמר להם: אילו לפני מלך בשר ודם היו מוליכין אותי, שהיוס כאן ומחר בקבר, שאם כועס עלי — אין פעסו כעס עולם, ואם אוסרני — אין איסורו איסור עולם, ואם ממיתני — אין מיתתו מיתת עולם, ואני יכול לפייסו בדברים ולשחרו במקוון — אף על פי בן הייתי בוכה; ועכשיו שמוליכים אותי לפני מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא, שהוא חי וקיים לעולם ועולמי עולמים, שאם כועס עלי — פעסו כעס עולם, ואם אוסרני — איסורו איסור עולם, ואם ממיתני

תנו דבנן: כשחלה רבי אליעזר, נכנסו תלמידיו לבקרו. אמרו לו: רבינו, למדנו אורחות חיים ונזכרה בהן לחיי העולם הבא. אמר להם: הזהירו בכבוד חבריכם, ומנעו בניכם מן ההגיון, והושיבו בין ברכי תלמידי תכמים, וכשאתם מתפללים — דעו לפני מי אתם עומדים, ובשביל כך תזכו לחיי העולם הבא, וכשחלה רבי יוחנן בן זכאי, נכנסו תלמידיו לבקרו. כיון שראה אותם התחיל לבכות. אמרו לו תלמידיו: גר ישראל, עמוד הימיני, פטיש החזק, מפני מה אתה בוכה? אמר להם: אילו לפני מלך בשר ודם היו מוליכין אותי, שהיוס כאן ומחר בקבר, שאם כועס עלי — אין פעסו כעס עולם, ואם אוסרני — אין איסורו איסור עולם, ואם ממיתני — אין מיתתו מיתת עולם, ואני יכול לפייסו בדברים ולשחרו במקוון — אף על פי בן הייתי בוכה; ועכשיו שמוליכים אותי לפני מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא, שהוא חי וקיים לעולם ועולמי עולמים, שאם כועס עלי — פעסו כעס עולם, ואם אוסרני — איסורו איסור עולם, ואם ממיתני

אנב זכר ר' נחנניא בהערכת חלקו ביושבי בית המדרש מביאים עוד סיפורים הנוגעים בנושא זה כדורים שונים. כשחלה ר' אליעזר נכנסו תלמידיו לבקרו וביקשו ממנו: למדנו אורחות חיים (אסיר לנו כללים כהנחנת חיינו) כדי שנזכה בהם לעולם הבא. סיכם להם: הזהירו בסיבת הבריות ויבטעו את בניכם מן ההגיון במקראות שיש בהם נסה למנות (נאנטיס) ודאנו שיהיו בין ברכי תלמידי תכמים ע"י בקטנותם. כווסה דזה מסמר על רבי של ר' אליעזר, רבי יוחנן בן זכאי, כשחלה נכנסו תלמידיו לבקרו, וכסרואה אותם התחיל לבכות. אמרו לו תלמידיו: אהה שהנן יגד ישראל, ציבור הובגני, פסיים התחוקי האיש ככל המסד הקיוס של העם היהודי נתכן על ידו, מפני מה אתה בוכה, ומה הוא המצער אותך בחיים שלמים כשנך? אבה להם: שהוא בוכה מפני מידא דין מללה, שאין בית דין זה ומה לוויני אדם, שהרי מלך בשר ודם שהוא עצמו חי חי' שעה אין ביכולתו לעולם עונשי עולם — כיס יצאה מן המאכר סלג, וזיס חיים אחרי מיתה שהוא גוור, ואף על פי בן בוכים בני אדם מהתרגשות כשעליהם לעמוד לפני דין כלכותה, כל שכן כאשר צימר אדם לטעם לפני הככות סעונסיו וניסיון עולם מחולסים, ושאין ורך לא לשיסר ולא לשחור, ולא עזר אלא שפני כל אדם שחי ורכים המובילות אל מנותתו הפוסית דרך בן הערן ודרך הגיהנום ואין

לא על לפרקא דרב יוסף — סקיס ולס הביטנן בשחינותת, וזהו דורס נכנה, תודס תפלת ביידישקין, ונמחר המרכס ביו תוכיסם נעית המעכה ויוהכנסתס תפלת ביידישקין, בצבור שנו — לס הית נעית לנכנס יום המעכה לס יקדים להתפלל. **משנה**

א רב אריא חלש ולא אתא לפרקא דרב יוסף, למחר כי אתא, כעא אבוי לאנחתי דעתיה דרב יוסף. אמר ליה: מאי טעמא לא אתא מר לפרקא? אמר ליה: דהתי חליש לבאי ולא מצינא. אמר ליה: אמאי לא טעמת מידי ואמתית? אמר ליה: לא סבר לה מר להא דרב הונא? דאמר רב הונא: אסור לו לארס שיטעום כלום קודם שיתפלל תפלת המוספין? אמר ליה: איבעי ליה למר לצלויי צלותא דמוספין ביחודי, ולטעום מידי ולמיתרי (היה אדוניי צריך להתפלל תפילת המוספין ביחוד, ולטעום משתו ולנבוא, לדרשא). אמר לו שפסק שאסור לארס להקדים תפילתו לתפילת ציבור? אמר לו אבי: לאו איתמר עלה (וכי לא נאמר עליה, על הלכה זו)? כדברי ר' אבא: בציבור שנו, כלומר: שרק ארס הנמצא עם הציבור אסור לו להקדים להתפלל בפניהם. ואף על פי שלא דקר רב אריוא, מכל מקום המסר מתוך זכריו משום מה לא בא, ומסתמיס בגמרא כי לית הלכתא (אין להנהיג) לא כרב הונא ולא כרבי יהושע בן לוי באיסור אכילה לפני תפילתו אל. לכר ר' הונא גרי המסור בהא דאמרן (בזו שאמרנו, בתפילת המוסף) וזו של ר' יהושע בן לוי הוא פסקי שכיח שהגיע זמן כניחה אסור לארס שיטעום כלום קודם שיתפלל. ואין הלכה כמרו.

ב כשנה בנוסף להלכותיה של התפילה הקבועה מסופר כי ר' נחנניא בן הקנה היה נוהג להתפלל בכניסתו לבית המדרש וביציאתו מפניו תפילה קצרה וכששאלו אותו: מה מקום לתפילה זו? שהרי אין בית המדרש מקום סגור שיש להקדים תפילה לפני הכניסה ואחר הציאה ממנו, ענה להם שכניסתו הוא מתפלל שלא יארע דבר תקלה על ידו בבית המדרש וביציאתו הריהו מורה על חלקקטורלו בחיים.

גברא מבריתא מביאים נוסח מלא של דברי ר' נחנניא בתפילתו: שהיה מתפלל שלא יארע דבר תקלה בפסק הלכה על ידו, ושלא יכשל בהלכה, ושישמחו בו חבריו העוסקים יחד אמו בברורה של הלכה, ופרוס הגברים (בהרשיא), שלא יסתר את הפסא או יסמא את הסתור ויאסור ויתיר שלא כדון ושלא יבשלו חבריו בהלכה כדי שיזכר גם הוא לשכוח אמת, וביציאתו הוא מורה על חלקו שהוא מיושבי בית המדרש ולא מיושבי קרנות (אנשיס בבלים) היושבים בסיוות הרחובות ומשוחחים) שאף על פי שלגזירה נראה שסיהים ווסקים בנדרים, שהם יושבים ומסבחים, אף על פי שהם הגברים שונה בהכללה, של: הו' שכן נצחי ולעמלא אין יי.

אנב זכר ר' נחנניא בהערכת חלקו ביושבי בית המדרש מביאים עוד סיפורים הנוגעים בנושא זה כדורים שונים. כשחלה ר' אליעזר נכנסו תלמידיו לבקרו וביקשו ממנו: למדנו אורחות חיים (אסיר לנו כללים כהנחנת חיינו) כדי שנזכה בהם לעולם הבא. סיכם להם: הזהירו בסיבת הבריות ויבטעו את בניכם מן ההגיון במקראות שיש בהם נסה למנות (נאנטיס) ודאנו שיהיו בין ברכי תלמידי תכמים ע"י בקטנותם. כווסה דזה מסמר על רבי של ר' אליעזר, רבי יוחנן בן זכאי, כשחלה נכנסו תלמידיו לבקרו, וכסרואה אותם התחיל לבכות. אמרו לו תלמידיו: אהה שהנן יגד ישראל, ציבור הובגני, פסיים התחוקי האיש ככל המסד הקיוס של העם היהודי נתכן על ידו, מפני מה אתה בוכה, ומה הוא המצער אותך בחיים שלמים כשנך? אבה להם: שהוא בוכה מפני מידא דין מללה, שאין בית דין זה ומה לוויני אדם, שהרי מלך בשר ודם שהוא עצמו חי חי' שעה אין ביכולתו לעולם עונשי עולם — כיס יצאה מן המאכר סלג, וזיס חיים אחרי מיתה שהוא גוור, ואף על פי בן בוכים בני אדם מהתרגשות כשעליהם לעמוד לפני דין כלכותה, כל שכן כאשר צימר אדם לטעם לפני הככות סעונסיו וניסיון עולם מחולסים, ושאין ורך לא לשיסר ולא לשחור, ולא עזר אלא שפני כל אדם שחי ורכים המובילות אל מנותתו הפוסית דרך בן הערן ודרך הגיהנום ואין

לא על לפרקא דרב יוסף — סקיס ולס הביטנן בשחינותת, וזהו דורס נכנה, תודס תפלת ביידישקין, ונמחר המרכס ביו תוכיסם נעית המעכה ויוהכנסתס תפלת ביידישקין, בצבור שנו — לס הית נעית לנכנס יום המעכה לס יקדים להתפלל. **משנה**

א רב אריא חלש ולא אתא לפרקא דרב יוסף, למחר כי אתא, כעא אבוי לאנחתי דעתיה דרב יוסף. אמר ליה: מאי טעמא לא אתא מר לפרקא? אמר ליה: דהתי חליש לבאי ולא מצינא. אמר ליה: אמאי לא טעמת מידי ואמתית? אמר ליה: לא סבר לה מר להא דרב הונא? דאמר רב הונא: אסור לו לארס שיטעום כלום קודם שיתפלל תפלת המוספין? אמר ליה: איבעי ליה למר לצלויי צלותא דמוספין ביחודי, ולטעום מידי ולמיתרי (היה אדוניי צריך להתפלל תפילת המוספין ביחוד, ולטעום משתו ולנבוא, לדרשא). אמר לו שפסק שאסור לארס להקדים תפילתו לתפילת ציבור? אמר לו אבי: לאו איתמר עלה (וכי לא נאמר עליה, על הלכה זו)? כדברי ר' אבא: בציבור שנו, כלומר: שרק ארס הנמצא עם הציבור אסור לו להקדים להתפלל בפניהם. ואף על פי שלא דקר רב אריוא, מכל מקום המסר מתוך זכריו משום מה לא בא, ומסתמיס בגמרא כי לית הלכתא (אין להנהיג) לא כרב הונא ולא כרבי יהושע בן לוי באיסור אכילה לפני תפילתו אל. לכר ר' הונא גרי המסור בהא דאמרן (בזו שאמרנו, בתפילת המוסף) וזו של ר' יהושע בן לוי הוא פסקי שכיח שהגיע זמן כניחה אסור לארס שיטעום כלום קודם שיתפלל. ואין הלכה כמרו.

ב כשנה בנוסף להלכותיה של התפילה הקבועה מסופר כי ר' נחנניא בן הקנה היה נוהג להתפלל בכניסתו לבית המדרש וביציאתו תפלה קצרה. אמרו לו: מה מקום לתפלה זו? אמר להם: בכניסתי אני מתפלל שלא יארע דבר תקלה על ידי, וביציאתי אני נזמן הודאה על חלקי. **גמרא** יתנו דבנן: בכניסתו מהו אומר? יהי רצון מלפניך ה' אלהי שלא יארע דבר תקלה על ידי, ולא אקשל בדבר הלכה ושמחו בי חברי, ולא אזכר על סמא סהור ולא על סהור סמא, ולא יכשלו חברי בדבר הלכה ואשמח בהם. ביציאתו מהו אומר? מודה אני לפניך ה' אלהי ששמת חלקי מיושבי בית המדרש ולא שמת חלקי מיושבי קרנות, שאני כשכים והם משכימים — אני משכים לדברי תורה והם משכימים לדברים בטלים, אני עמל והם עכלים — אני עמל ומקבל שכר והם עמלים ואינם מקבלים שכר, אני רץ והם רצים — אני רץ להני העולם הבא והם רצים לבאר שחת.

ג תנו דבנן: כשחלה רבי אליעזר, נכנסו תלמידיו לבקרו. אמרו לו: רבינו, למדנו אורחות חיים ונזכרה בהן לחיי העולם הבא. אמר להם: הזהירו בכבוד חבריכם, ומנעו בניכם מן ההגיון, והושיבו בין ברכי תלמידי תכמים, וכשאתם מתפללים — דעו לפני מי אתם עומדים, ובשביל כך תזכו לחיי העולם הבא, וכשחלה רבי יוחנן בן זכאי, נכנסו תלמידיו לבקרו. כיון שראה אותם התחיל לבכות. אמרו לו תלמידיו: גר ישראל, עמוד הימיני, פטיש החזק, מפני מה אתה בוכה? אמר להם: אילו לפני מלך בשר ודם היו מוליכין אותי, שהיוס כאן ומחר בקבר, שאם כועס עלי — אין פעסו כעס עולם, ואם אוסרני — אין איסורו איסור עולם, ואם ממיתני — אין מיתתו מיתת עולם, ואני יכול לפייסו בדברים ולשחרו במקוון — אף על פי בן הייתי בוכה; ועכשיו שמוליכים אותי לפני מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא, שהוא חי וקיים לעולם ועולמי עולמים, שאם כועס עלי — פעסו כעס עולם, ואם אוסרני — איסורו איסור עולם, ואם ממיתני

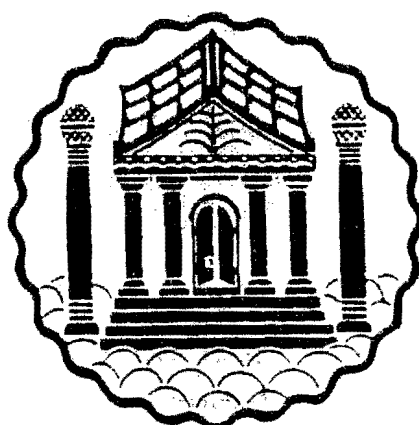
תנו דבנן: כשחלה רבי אליעזר, נכנסו תלמידיו לבקרו. אמרו לו: רבינו, למדנו אורחות חיים ונזכרה בהן לחיי העולם הבא. אמר להם: הזהירו בכבוד חבריכם, ומנעו בניכם מן ההגיון, והושיבו בין ברכי תלמידי תכמים, וכשאתם מתפללים — דעו לפני מי אתם עומדים, ובשביל כך תזכו לחיי העולם הבא, וכשחלה רבי יוחנן בן זכאי, נכנסו תלמידיו לבקרו. כיון שראה אותם התחיל לבכות. אמרו לו תלמידיו: גר ישראל, עמוד הימיני, פטיש החזק, מפני מה אתה בוכה? אמר להם: אילו לפני מלך בשר ודם היו מוליכין אותי, שהיוס כאן ומחר בקבר, שאם כועס עלי — אין פעסו כעס עולם, ואם אוסרני — אין איסורו איסור עולם, ואם ממיתני — אין מיתתו מיתת עולם, ואני יכול לפייסו בדברים ולשחרו במקוון — אף על פי בן הייתי בוכה; ועכשיו שמוליכים אותי לפני מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא, שהוא חי וקיים לעולם ועולמי עולמים, שאם כועס עלי — פעסו כעס עולם, ואם אוסרני — איסורו איסור עולם, ואם ממיתני

אנב זכר ר' נחנניא בהערכת חלקו ביושבי בית המדרש מביאים עוד סיפורים הנוגעים בנושא זה כדורים שונים. כשחלה ר' אליעזר נכנסו תלמידיו לבקרו וביקשו ממנו: למדנו אורחות חיים (אסיר לנו כללים כהנחנת חיינו) כדי שנזכה בהם לעולם הבא. סיכם להם: הזהירו בסיבת הבריות ויבטעו את בניכם מן ההגיון במקראות שיש בהם נסה למנות (נאנטיס) ודאנו שיהיו בין ברכי תלמידי תכמים ע"י בקטנותם. כווסה דזה מסמר על רבי של ר' אליעזר, רבי יוחנן בן זכאי, כשחלה נכנסו תלמידיו לבקרו, וכסרואה אותם התחיל לבכות. אמרו לו תלמידיו: אהה שהנן יגד ישראל, ציבור הובגני, פסיים התחוקי האיש ככל המסד הקיוס של העם היהודי נתכן על ידו, מפני מה אתה בוכה, ומה הוא המצער אותך בחיים שלמים כשנך? אבה להם: שהוא בוכה מפני מידא דין מללה, שאין בית דין זה ומה לוויני אדם, שהרי מלך בשר ודם שהוא עצמו חי חי' שעה אין ביכולתו לעולם עונשי עולם — כיס יצאה מן המאכר סלג, וזיס חיים אחרי מיתה שהוא גוור, ואף על פי בן בוכים בני אדם מהתרגשות כשעליהם לעמוד לפני דין כלכותה, כל שכן כאשר צימר אדם לטעם לפני הככות סעונסיו וניסיון עולם מחולסים, ושאין ורך לא לשיסר ולא לשחור, ולא עזר אלא שפני כל אדם שחי ורכים המובילות אל מנותתו הפוסית דרך בן הערן ודרך הגיהנום ואין

לא על לפרקא דרב יוסף — סקיס ולס הביטנן בשחינותת, וזהו דורס נכנה, תודס תפלת ביידישקין, ונמחר המרכס ביו תוכיסם נעית המעכה ויוהכנסתס תפלת ביידישקין, בצבור שנו — לס הית נעית לנכנס יום המעכה לס יקדים להתפלל. **משנה**

שלושה מאמרי חז"ל על כבוד החבר
א. דברי ר' אליעזר
תלמוד בבלי מסכת ברכות דף כח ע"ב

תנו רבנן:
כשחלה ר' אליעזר
נכנסו תלמידיו לבקרו.
אמרו לו:
"רבנו, למדנו אורחות חיים,
ונזקה בהן לחיי העולם הבא."
אמר להם:
היזהרו בכבוד חבריכם!"

ר' אליעזר (בן הורקנוס) — תנא בן הדור
השני, הראשון והחשוב מבין תלמידיו של רבן
יוחנן בן זכאי.
הוא ור' יהושע נחשבו לגדולי הדור בדור
שלפני חורבן הבית. מקום מושבו היה לוד.
היה תקיף בדעותיו ולא נכנע לדעת הרוב
במחלוקות, ודבר זה הביא לנידויו.
רק כאשר עמד למות, הרשו לעצמם תלמידיו
וחבריו להפר את הנידוי ולבוא לבקרו. עם
תלמידיו נמנה ר' עקיבא.

שְׁלוּשָה מֵאַמְרֵי חַז"ל עַל כְּבוֹד הַחֵבֶר

ג. עוֹד מְדַבְּרֵי ר' אֱלִיעֶזֶר

אָבוֹת דְּרַבִּי נָתָן, פֶּרֶק ט"ו

60

נוסחא א פרק טו

אבות דרבי נתן

נוסחא ב פרק כט

יהי כבוד חברך חביב עליך כשלך כיצד מלמד שכשם שרואה את כבודו כך ירא אדם רואה את כבוד חברו וכשם שאין אדם רוצה שיצא שם רע על כבודו כך ירא אדם רוצה שלא להוציא שם רע על כבודו של חברו: דבר אחר יהי כבוד חברך חביב עליך כשלך כיצד בזמן שיש לו לאדם מאה רבוא ונוטלים את כל ממנו אל יפגום את עצמו בשוה פרומה (א):

ואל תהא נוח לבעוס כיצד מלמד שיהא עניו כהלל הזקן ואל יהי קפדן כשמאי הזקן:

מה היה ענותנותו של הלל הזקן אמרו מעשה בשני בני אדם שעמדו והמירו זה את זה הוזה את זה בארבע מאות זוז. אמרו כל שילך ויקניט את הלל יטול ארבע מאות זוז. הלך אחר מהם. ואותו היום ערב ישבת היה עם חשיכה וקא חייף רישיה (ד). באומסח לו על הדלת אמר היכן הלל היכן הלל. נתעמף ויצא לקראתו א"ל בני מה אתה צריך. א"ל הלכה זו (ה) אני צריך לשאול. א"ל אמור. א"ל מפני מה עיניהם של תרמודים תרוטות. א"ל (ו) מפני שדרין בין חול במדבר ובאות רוחות ומפוזרות אותן על עיניהם לפיכך עיניהם תרוטות. הלך והמתין שעה אחת וחזר ומסח לו על הדלת אמר היכן הלל היכן הלל. נתעמף ויצא. א"ל בני מה אתה צריך. א"ל הלכה אני צריך לשאול. א"ל אמור. א"ל מפני מה רגליהם של אפרקים רחבות. א"ל מפני שהם יושבין על כצעי המים ובכל יום ויום הם הולכים במים לפיכך רגליהם רחבות. הלך והמתין שעה אחת וחזר ומסח על הדלת אמר היכן הלל היכן הלל. נתעמף ויצא. א"ל מה אתה צריך לשאול. א"ל הלכה אני צריך לשאול. א"ל אמור. נתעמף וישב לפניו. א"ל מה אתה צריך. א"ל כך נשיאים משיבים (ז) אל ידבו כמותך בישראל. א"ל ח' הוי זהיר ברוחך מה אתה צריך. א"ל מפני מה ראשיהם של בבליים ארוכים. א"ל בני הלכה גדולה שאלת לפי שאין שם חיות פקחות כשנולד הילד מגדלות אותם בחיק עבדים ושפחות (ח) לפיכך ראשיהם ארוכות אבל כאן שיש חיות פקחות כשנולד הילד מגדלות ראשיהן סגלגלין (ט). א"ל אבדת ממני ארבע מאות זוז. א"ל זוז (י) והלל אל יקפיד:

[יהי כבוד חברך חביב עליך כשלך] הוי חס על כבוד בניו ובנותיו. אם רוצה את שלא יטול אדם את שלך אף את לא תיטול את של חברך. אם רוצה את שלא יאמר אחריו דבר אף אתה לא תאמר אחריו דבר (א): ואל תהי נוח לבעוס. מעשה באחד שבא להכעיס הלל הזקן (א) המתין לו עד (שיישן) [שיישן] התחיל דופק ואומר מי כאן (בית) הלל. א"ל מה לך. א"ל שאלה [יש לשאול]. עמד ופתח לו. נתעמף וישב לו. שאלתך מה (ב). א"ל שכחתי. א"ל הוזה ברוחך (ג). א"ל מפני מה זנבה של פרה ארוך ושל חמור קצר. א"ל שאלה גדולה שאלת. א"ל מפני שהחמור נושא אוכף על בשרו ואין זנבו מגיע אלא עד חצי ידיכו. בשר הפרה מגולה חנבה ארוך [ומשמשו עמו על כל בשרה] (ד). א"ל יש לך שאלה אחרת. א"ל לאו. עמד והלך לו. עלה וישן לו (ו). כיון שישן התחיל דופק ואמר מי כאן הלל (ז). א"ל מה לך. [א"ל] שאלה (ז). עמד ופתח [לו] נתעמף וישב לו (ח). א"ל אמור שאלתך. א"ל שכחתי. א"ל הוזה ברוחך. א"ל מפני מה ראשיהם של בבליים ארוכים ושל בני מדינה זו מגולגלים (ט). א"ל שאלה גדולה שאלת. א"ל מפני שאין במקומן עריסות וכל ימיו מתגרל (כ) על חיק אמו. ושל בני מדינה זו כיון שהיא יולדת אותו היא נושאת ונותנת אותו בתוך העריסה ראשיהן נעשין מגולגלים. ולפיכך ראשן של בבליים ארוכים ושל בני מדינה זו מגולגלים (כא). א"ל יש לך שאלה אחרת. א"ל לאו. עמד

אותו בעריסה ומשפשפות את ראשו לפיכך כדאי הוא הלל שתאבד על ידו ארבע מאות זוז. א"ל

הערות לנויא

זו דרבירם אלו אינם מכלל דבריו של עכשיו ומצוייהם ספרים ערבבוה כאן וכו' וראיה לדבר באדר"ג שלא הוזכרו שם אלא שלש ראשונות ע"ש וע"ע במדרש שמאל במשנה זו. וע"כ הרבירים עתיקים וע"י ב"ר סי' נ"ב ופסקתא רבתי סי' ע"ב. ג) ע"י מפרשים ואולי כל בבא זו מקומה בפי' ח' אחר דבריו' יוסי יהי מסון חבירך חביב עליך וכו' והדבר אחר שם דאם בא ת"ח אצלך וכו' מקומו כאן. ד) הגר"א הגיה והיה חוסף ראשו וכן משמע קצת מילקוט אבות כ"י וצ"ע וע"ע מנהדרין צ"ה ע"א וגבי אביש בן צרויה שם. ה) התה' בספרים ע"י ההוס"י שאלה זו אבל קיימתי הגירסא שבכ"א ובספרים ישנים לפי שגם לקמן איתא הלכה. ו) בכ"א שדרין בתול כמדבר באות רוחות ומפור אוחם ועתומים. ז) מן מה עד משיבים ליתא בכ"א ועתומים. ח) כן היא חגי' בתומי ובספרים על איברים של עבדים וכו' ואולי היה כתוב על ידי עבדים וכו'. ט) ע"י שבת ל"א ע"א ככמה שינוים וע"ע נדרים ס"ו ע"ב ומשם נראה קצת שיש להגיה כאן סגלגלים החת ארוכים ולהספך וצ"ע. וע"י נ"ב. י) התה' כאן בספרים ר' מאות זוז ר' מאות זוז וכו'. ובספרים ישנים וכ"א ליתא.

הערות לגריב

אבל ע"ע במאורי ובמדרש שמאל למשנה זו שמקיימים בה הגידסא דמשנה יהי כבוד תלמידך. י) ע"י לעיל פ"ו. יא) בכ"ה את הלל. יב) בכ"ה א"ל אמור שאלתך. יג) בכ"ה עוד והמתין עד שתזכור ולא תבוש ממני ע"כ אבל מסופקי אם אינו מדברי מנהרי"ץ בעצמו כעין פירוש. יד) כן הוא בכ"א וככ"ר ארוך משמש ושל חמור קצר. ובסגורת המאור כ"י לר' ישראל אלנקוה (קובץ תת"ר"ב) מכ"א שם כדף ש"ז ע"ב מעשה זאת והגירסא התם ובשר הפרה מגולה ולפיכך אבה ארוך. טו) מלת לו ליתא בכ"ה. טז) בכ"ה כיון שישן דפק על הדלת מי כאן הלל. ז) בכ"ה המלות א"ל מה לך חסרים והכי גרים התם א"ל שאלה יש לי והוספתי המלות א"ל עפ"י. יח) בכ"ה וישב לפניו. יט) בכ"ה סגלגלים וכן לקמן. כ) בכ"ה גדל. כא) מן ולפיכך עד מגולגלים ליתא בכ"ה וכן לא בכ"ה הגיל.

אַבוֹת דְּרַבִּי נָחֵן, פִּירְק ט"ו

60

אותו בעריסה ומשפספסות את ראשו לסיכך
כדאי הוא הלל שתאבד על ידו ארבע מאות

מה היה ענותנותו של הלל הזקן אמרו מעשה בשני
בני אדם שעמדו והזדו זה את זה והוא את זה בארבע מאות זוז.
אמרו כל שילך ויקניש את הלל יפול ארבע מאות זוז. הלך
אחד מהם. ואותו היום ערב שבת היה עם חשיכה וקא חייף
ישיבה (ז). באומפח לו על הרלת אמר היכן הלל הזקן הלל.
נתעמף וצא לקראתו א"ל בני מה אתה צריך. א"ל הלכה
זו (ח) אני צריך לשאול. א"ל אמור. א"ל מפני מה עניניהם
של תלמידים תרומות. א"ל (י) מפני שרדין בין חול במדבר
עובדות ודעות ומספרות אותן על עניניהם לסיכך עניניהם
תרומות. הלך והמתין שעה אחת וחזר ומפח לו על הרלת
אמור היכן הלל הזקן הלל. נתעמף וצא. א"ל בני מה אתה
צריך. א"ל הלכה אני צריך לשאול. א"ל אמור. א"ל מפני
מה רגלים של אפרקים רחבות. א"ל מפני שהם זושבין
על בצעי המים וככל זם ויום הם חולכים במים לסיכך רגליהם
רחבות. הלך והמתין שעה אחת וחזר ומפח על הרלת אמר
היכן הלל הזקן הלל. נתעמף וצא. א"ל מה אתה צריך
לשאול. א"ל הלכה אני צריך לשאול. א"ל אמור. נתעמף
וישב לפניו. א"ל מה אתה צריך. א"ל כך נשיאים משיבים (י)
אל ידנו כמות בישראל. א"ל חזי דהי זוהי כרוחך מה אתה
צריך. א"ל מפני מה ראשיהם של ככליים ארוכים. א"ל בני
הלכה נרולה שאלת לפי שאין שם חיות פקחות בשנולד
חולד מגדלות אותם בחיך עבדים ושפחות (י) לסיכך ראשיהם
ארוכות אבל כאן שיש חיות פקחות בשנולד חולד מגדלות
ראשיהן סגלגלץ (י). א"ל אבות מפני ארבע מאות זוז. א"ל
חזי (י) והלל אל יקפיד:

הערות לנוא

ואכל עץ כנארי וכסדרש שמואל למשנה זו שמקמיסם
ובנה התקטנו ויפסדו עץ כבוד למסדך. (י) עץ קילוס
(כ) כנייה את הלל. (ג) כנייה א"ל אסור שאלת.
כנייה עוד והסתין עד שחובדו ולא חבשו ממני
שאל סמקטא א"ל אתו מדברי מרבירי צעצמו
ענין פירוש. (ד) כ"ה כנייה מדברי אורח שמסם
ושל חסד קצר. ובסגורה המאד ב"י לרי ישראל
ואלקות (קובץ התקטנו) מניא שם ברוך ש"ל עץ טעשה
והתקטנו והתם וברש"י השלם סגולה ולשון קצב
אורח. (ט) מלח לו ליתא כנייה. (ז) כנייה כיון שישן
הסמק על הרגלים כי כאן הל"י א"ל כנייה המלות א"ל
א"ל חסד ותי גרים התם א"ל שאלתי י"ל
הסמק המלות א"ל ענין. (ח) כנייה וישב לפניה
הסמק חסד ותי וכן ליתא. (כ) כנייה כנייה. (כא) כ"ה
ולשון עץ מנולתים וליקח כנייה וכן א"ל כנייה הנל.

וְזָרְבָרְדִּים אֵלּוּ אֵינֶם מִכָּלל דְּרָבִיז' שֶׁל עֲשֵׂי וּמַעֲשֵׂי סְפִירִים עֲרֻבָבִים כִּאֵן
וְזָרְבָרְדִּים לִדְבַר בְּאִרְזֵי שֶׁלֹּא הִתְחַבְּרוּ שֶׁם אֵלּוּ שֶׁלֹּא רְאוּהוּת עֵינִים
עָלָם בְּמַדְרַשׁ שֶׁמִּשְׁמַל מִבְּשֻׁנֵּה וְזָכְרִים הִדְרָכִים וְחִקּוּק עַל כִּי שֶׁ
נִיבֵי וּמִסְתִּיקָתָא רַבִּי מ' עִיב. 2) ע' מַפְרִשִׁים אֲחֻלִּי כֹל בָּבֹא וְזוֹ סְקוּבָה
בְּש' י' אֲחֵר דְּרָבִיז' וְיִסֵּי דִּם חֲזָק חֲבִירִיז הַבִּיז עֲלֵיךְ וְזוֹ הִתְחַבְּרוּ וְזָכְרָא
שֶׁם דֹּאֵם כִּאֵן תִּחִי אֲפִלְכִי רַבִּי קִסְמוֹס אֵלּוּ 2) וְתִרְמִיז דִּגְהִי חֲזִיתָ וְחִקּוּק
רְאוּהוּת וְכֵן מִשְׁמַע קִבָּה מִלְקוּשׁ אֲבוֹת כִּי יִצְעִי וְעִצֵּי מִתְהַרְצִין צִיָּה עִיָּא
לִיגֵי אֲבוּשִׁי כֵן צִדִּירִי שֶׁם הִיא הִתְהַבֵּר בְּסִפְרֵי ע' י' תְּחִלְיָה שִׁיחָלֹא וְאֲבָל
רִיבִיתִי הִתְחַבְּרוּ שֶׁכִּיָּא וּבְסִפְרֵי יִשְׁעִים לִי שֶׁם לִקְשֵׁן אֲחֻלִּי הִלְבֵּה.
1) בְּכִיָּא שִׁדְרִיז' תִּלַּע בְּסִדְרִיז' כִּאֵן רִחֲחָא וּסְסֹדֹר אֲחֻמֶּה וְעִתּוּמִיז' 2) מֵן
שֶׁם עֵד מִשְׁכִּינִי לִיגֵי בְּכִיָּא וְעִתּוּמִיז' 3) כֵּן חִיא רִיבִיתִי חֲבִירִיז וּבְסִפְרֵי
ע' לִי אֲרִיבִיל שֶׁם עֲבָרֵה וְכֵן אֲחֻלִּי חִיא כְּחֹל עַל עֵד חֲבִירִיז וְכֵן ע' י'
שֶׁכֵּה לִיָּא עִיָּא כִּבְכֵּה שִׁיחָלֹא וְעִצֵּי גִידִים ס' ע' וּמִשְׁם רִיחָא קִבָּה
שִׁיחָלֹא לִיגֵיז כִּאֵן מִגְלִילִים תִּתֵּה אֲרוּכִים וְלִחְסִיז' וְעִצֵּי 2) נִיבִי. 3) הִתְהַבֵּר
כִּאֵן בְּסִפְרֵי ד' מִסֻּחַ וְז' מִסֻּחַ וְז' מִסֻּחַ וְז' מִסֻּחַ וּבְסִפְרֵי יִשְׁעִים וְיִבִּיא לִיחָא.

שְׁלוּשָׁה מֵאֲמֵרֵי חֲז"ל עַל כְּבוֹד הַחֶבֶר

ב. דְּבָרֵי בֶן עֲזַאי

מִשְׁנָה, סֵדֶר נְזִיקִין, מִסְכָּת אָבוֹת פֶּרֶק ד' מִשְׁנָה ג

בֶּן זֹמָא אוֹמֵר: אֵיזְהוּ חֻכְמָא הַלּוֹמֵד מִכָּל אָדָם, שְׁנֵאֲמַר: ^אמִכָּל-מַלְמֵדֵי הַשְּׂכֵלְתִי. ^אאֵיזְהוּ גִבּוֹר? הַכּוֹבֵשׁ אֶת יָצְרוֹ, ^{תהלים צב}

שְׁנֵאֲמַר: 'טוֹב אֶרֶךְ אַפִּים מִגִּבּוֹר וּמִשָּׁל בְּרוּחוֹ מִלֵּכָד עִיר'. ^{משלי מז, לב} אֵיזְהוּ עָשִׂיר? הַשְּׂמַח בְּחֻלְקוֹ, שְׁנֵאֲמַר: 'יֵגִיעַ כַּפִּיךָ כִּי תֹאכַל ^{תהלים קכח, ב} אֲשֶׁרֶיךָ וְטוֹב לָךְ. אֲשֶׁרֶיךָ – בְּעוֹלָם הַזֶּה, וְטוֹב לָךְ – לְעוֹלָם הַבָּא. אֵיזְהוּ מְכַבֵּד? הַמְכַבֵּד אֶת הַבְּרִיּוֹת, שְׁנֵאֲמַר: 'כִּי-שִׂמְיָא ^ב מְכַבְּדֵי אֲכַבֵּד וּבְזֵי יִקְלוּ'.

בֶּן עֲזַאי אוֹמֵר: הַיּוֹרֵץ לְמִצְוָה קְלָה כְּבַחֲמוּרָה, וּבּוֹרֵחַ מִן הָעֵבֶרָה; שְׂמִצְוָה גּוֹרֶרֶת מִצְוָה וְעֵבֶרָה גּוֹרֶרֶת עֵבֶרָה, שֶׁשֶּׁכֶר מִצְוָה מִצְוָה וְשֶׁכֶר עֵבֶרָה עֵבֶרָה.

ג ^ג הוּא תַחַת אֹמֶת, אֵל תַּחַת כּוֹל כָּל אָדָם, וְאֵל תַּחַת מַפְלֵיג לֵכָל דְּבַר שְׁאִין לָךְ אֲדָשׁ שְׁאִין לָךְ שְׁעָתָא וְאִין לָךְ חֶבֶר שְׁאִין לָךְ מִן יָמֵינוּ.

ד רַבִּי לִיִּטְס אִישׁ יִבְנֶה אוֹמֵר: מְאֹד מְאֹד הָיָה שֶׁפֶל רוּחַ, שֶׁתִּקְנֹת וְאֶנּוּשׁ רָמָה. רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן בְּרוּקָא אוֹמֵר: כָּל הַמְחַלֵּל שֵׁם שְׁמַיִם בִּסְתֵר, נִפְרָעִין מִמֶּנּוּ בְּגִלּוּי. אֶחָד שׁוֹגֵג וְאֶחָד מֵזִיד בְּחִלּוּל הַשֵּׁם.

ה רַבִּי יִשְׁמַעֵאל בֶּנוֹ אוֹמֵר: הַלּוֹמֵד עַל מְנַת לְלַמֵּד, מִסְפִּיקִין

אדם שלימדני. || השמח בחלקו – שמח במה שיש לו ואינו רודף אחר העושר, כעניין שנאמר (משלי ל, ח) ראש ועושר אל תתן לי הטריפני לחם חוקי. || יגיע כפיך כי תאכל – ולא תבקש להתעשר. || כי מכבדי אכבד – מדובר בהקדוש ברוך הוא. והוא הדבר בבני אדם.

ב כבחמורה – בנוסח אחר חסרה חיבה זו (ועיי' למעלה ב', א). || גוררת מצוה – מושכת אחריה מצוה אחרת. || ששכר מצוה מצוה וכו' – שכרה של מצוה הוא עשיית מצוה אחרת, ועונשה של עברה הוא לחזור ולעבור עברה.

ג לכל אדם – לשום אדם. || ואל תהי מפליג וכו' – לומר שהדבר רחוק ונמנע. || שאין לו שעה – שעת הצלחה, שתהיה צריך לו. || שאין לו מקום – שיוכל להתקיים בו.

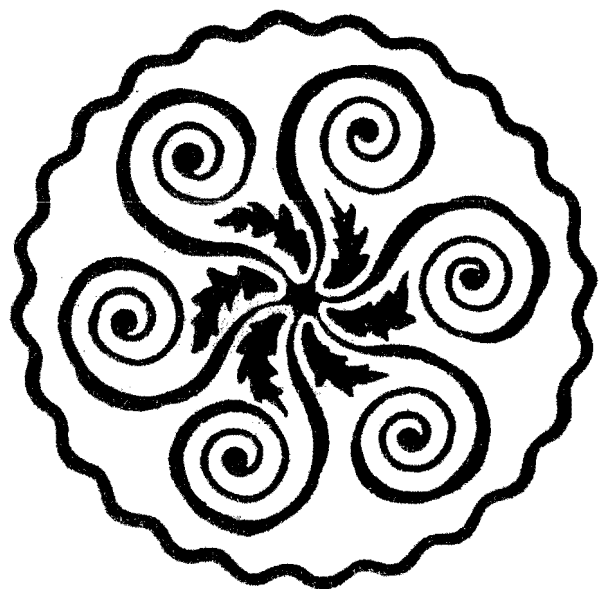
שלושה מאמרי חז"ל על כבוד החבר
ג. עוד מדברי ר' אליעזר
אבות דרבי נתן, פרק ט"ו

"יהי כבוד חברך חביב עליך כשלך"
— כיצד?

מלמד שקשם שרואה את כבודו,
כך יהא אדם רואה את כבוד חברו.
וכשם שאין אדם רוצה
שיהא שם רע על כבודו,
כך יהא אדם רוצה
שלא להוציא שם רע על כבודו של חברו.

רואה את כבודו — מעריך את
כבודו

שם רע — דעה שלילית

Three Rabbinic Sayings Regarding Respect for One's Fellow Man

1. The Words of Rabbi Eliezer

When Rabbi Eliezer fell ill,
his disciples went in to visit him.
They said to him:
"Master, teach us the paths of life
so we may go through them
and win the life of the future world."
He said to them:
"Be solicitous for the honor of your colleagues..."

Babylonian Talmud, Tractate **Berakhot** page 28a

2. The Words of Ben Azzai

He [Ben Azzai] used to say:
Despise no man
and deem nothing impossible,
For there is not a man that has not his hour,
And there is not a thing that has not its place.

Mishna, Tractate **Aboth**, chapter 4 mishna 3

3. Another Saying of Rabbi Eliezer

"Let your comrade's honor
be as important to you as your own"
In what way?
This teaches us that just as one views his own honor,
thus is he to view that of his comrade,
And just as no one wants his own honor to be
besmirched,
thus is he to want not to besmirch the honor of his
fellow man.

Rabbi Nathan's Ethics of the Fathers, ch. 15

The Story of Rabbi Simeon and the Ugly Man

Our Rabbis have taught:

A man should always be gentle as the reed
and never unyielding as the cedar.

Once Rabbi Simeon son of Rabbi Elazar
was coming from Migdal Gedor,
from the house of his teacher,
and he was riding leisurely on his donkey
by the riverside,
and was feeling elated,
since he had studied much Torah.

There chanced to meet upon him an exceedingly ugly
man.

He [that man] greeted him:

"Peace be with you, Rabbi."

He, however, did not return his salutations,
but instead said to him:

"Good for nothing!

Are all your fellow citizens as ugly as you are?"

The man replied:

"Go and tell the craftsman who made me:

'How ugly is the vessel which you have made!'"

When Rabbi Simeon realized that he had done wrong,
he dismounted from the donkey

prostrated himself before the man, and said to him:

"I submit myself to you, forgive me."

The man replied:

"I will not forgive you

until you go to the craftsman who made me

and say to him:

'How ugly is the vessel which you have made!'"

He [Rabbi Simeon] walked behind him
until he reached his native city.

When his fellow-citizens came out to meet him,
greeting him with the words:

"Peace be with you, Rabbi!",

The man asked them:

"Whom are you addressing thus?"

They replied:

"The man who is walking behind you."

He said:

"If this man is a rabbi,
may there not be any more like him in Israel."

The people said:

"God forbid! What has he done to you?"

He replied:

"Such and such a thing has he done to me."

They said to him:

"Nevertheless, forgive him."

The man replied:

"I will forgive him,

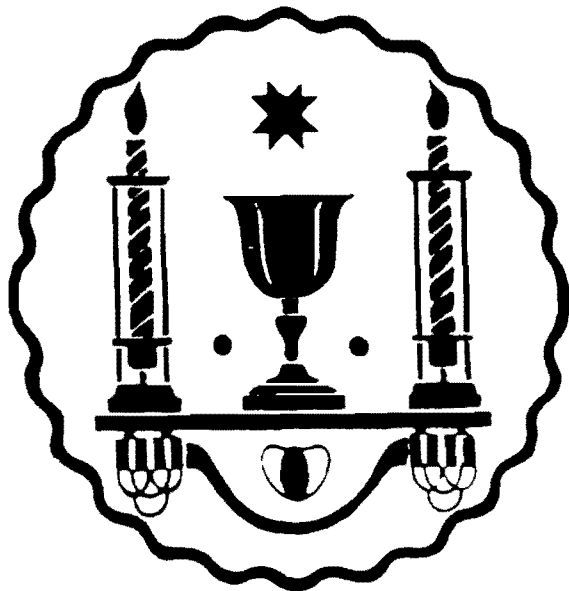
but only on the condition that

he does not act in the same manner in the future."

Soon after this Rabbi Simeon son of Rabbi Elazar entered
[the Beit Midrash] and expounded thus:

"A man should always be gentle as a reed
and let him never be unyielding as the cedar."

Babylonian Talmud, Tractate **Taanit** pages 20a-b

Rabbi Meir and the Woman

Rabbi Meir used to deliver a sermon
at the synagogue at Hammata every Shabbat eve.
There was one woman there, who used to listen to him
speak.

Once the sermon took longer than usual.
The woman left,
and when she wanted to enter her house,
she saw that the light had gone out.

Her husband asked her:
"Where have you been?"

She said:
"Listening to a sermon."

He retorted:
"I swear that you will no longer enter my house
until you go and spit in the face of that teacher."
Rabbi Meir observed this with the aid of Divine inspiration
and [on another Shabbat] pretended to have a pain in his
eye.

He said:
"Any woman who knows how to cure eyes by charming
them may come and perform her charms."

The woman's neighbors said to her:
"Here, now the time for you to return home has
arrived.

Pretend to perform charms, and spit in his eye."
She came to him.

He said to her:
"Do you know how to charm an eye?"
Fear of him having fallen upon her, she said: "No."

He said to her:
"Spit on my eye seven times, and I shall be healed"

After she spat, he said to her:

"Tell your husband:
'You told me to spit once,
but I spat seven times!'"

Rabbi Meir's students said to him:
"Rabbi, in this fashion the Torah is being ridiculed!
If you had told us,
wouldn't we have come to him [the husband]
and chastised him at the stock,
and brought him and his wife together once again?"

He said to them:

“Is Rabbi Meir’s honor greater than that of his Creator?

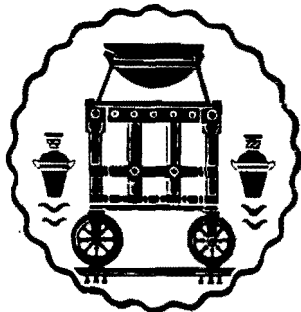
Now if the Torah decrees that the Ineffable Name,
which is inscribed in sanctity,

is to be powdered into the water

in order to restore peace between a husband and his
wife,*

is that not that much truer of the honor of Meir?’

The Jerusalem Talmud, Tractate **Sotah**, Ch. 1,
Halacha 4

* This is a reference to the fact that while there is a prohibition on erasing the name of God, in the case of a **Sota** it is part of the procedure to bring peace between husband and wife (see **Numbers** 5:11-31, especially verse 23).

Aharon, Lover and Pursuer of Peace

In the case of two people who quarreled with each other,
Aaron went and sat with the one, and said to him:

“My son, see what your friend is doing — he beats at
his heart

and tears his garments, saying:

‘Woe is me,

how can I lift up my eyes and look at my friend!

I am embarrassed before him,

for I was the guilty party in our quarrel.”

Aaron sat with him

until he removed all jealousy from his heart.

Then he went and sat with the other, and said to him:

“My son, see what your friend is doing —

he beats his heart

and tears his garments, saying:

‘Woe is me,

how can I lift up my eyes and look at my friend!

I am embarrassed before him,

for I was the guilty party in our quarrel.”

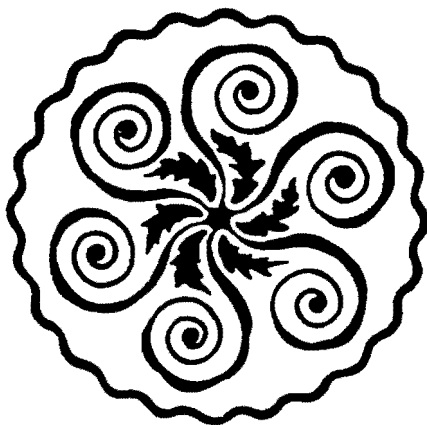
Aaron sat with him

until he removed all jealousy from his heart.

And when the two of them met,

they embraced and kissed one another.

Rabbi Nathan’s Ethics of the Fathers, 12:3

אֶהְרֵן אוֹהֵב שְׁלוֹם וְרוֹדֵף שְׁלוֹם אָבוֹת דְּרַבִּי נֵתָן פָּרָק י"ב מִשְׁנָה ג

פֶּרֶק יב

הַלֵּל וְשִׁמְאִי קִבְּלוּ מֵהֶם הַלֵּל אוֹמֵר הוּי מִתְלַמִּידוֹ
שֶׁל אֶהְרֵן. אוֹהֵב שְׁלוֹם וְרוֹדֵף שְׁלוֹם. אוֹהֵב אֶת הַבְּרִיּוֹת
וּמִקְרָבָן לְתוֹרָה:
הוּא הָיָה אוֹמֵר נָגִיד שִׁמְאֵי אֵבֶר שְׁמִיָּהּ. וְדָלָא מוֹסִיף
יִסְיָף. וְדָלָא יִלְיָף קִטְלָא חִיִּיב. וְדֹאִישְׁתַּמֵּשׁ כִּתְנָא חִלָּף:
הוּא הָיָה אוֹמֵר אִם אֵין אֲנִי לִי מִי לִי. וְכִשְׁאֲנִי לְעַצְמִי
מִה אֲנִי. אִם לֹא עֲכָשִׁי אִימְתִּי א):

אוֹהֵב שְׁלוֹם כִּיעַד מְלֻמֵּד שִׁידָא אֲדָם אוֹהֵב שְׁלוֹם בִּישְׂרָאֵל
בֵּין כָּל אֶחָד וְאֶחָד כְּדוֹךְ שֶׁהִיָּה אֶהְרֵן אוֹהֵב שְׁלוֹם [בִּישְׂרָאֵל] ב)
בֵּין כָּל אֶחָד וְאֶחָד שֶׁנֶּאֱמַר תּוֹרַת אֱמֶת הִתְהַב בְּפִידוֹ וְעוֹלָה
לֹא נִמְצָא בְּשִׁפְתָיו בְּשִׁלּוֹם וּבְמִישׁוֹר הַלֶּךְ אֲתִי וְרַבִּים הָשִׁיב
מִעוֹן (מִלֵּאכִי ב' י'). רַ"ם אוֹמֵר מִה תִּלְמוּד לֹמֵר וְרַבִּים הָשִׁיב
מִעוֹן. כִּשְׁהִיָּה אֶהְרֵן מִהֶלֶךְ בְּדוֹךְ פִּנְעַ [לֹא בִּאֲדָם רַע אִין] בִּאֲדָם
רַשָּׁע ג) וְנֵתָן לֹא שְׁלוֹם. לְמַחֵר בְּקֶשׁ אוֹתוֹ הָאִישׁ לְעֵבֹר
עֲבִירָה אִמֵּר אוֹי לִי אֵיךְ אִשָּׁא עֵינִי אַחֵר כֵּךְ וְאֶרְאָה אֶת
אֶהְרֵן בּוֹשְׁתִי הִימְנו שְׁנֵתָן לִי שְׁלוֹם. וְנִמְצָא ד) אוֹתוֹ הָאִישׁ
מִינַע עֲצָמוֹ מִן הָעֵבֶרֶה. וְכֵן שְׁנֵי בְנֵי אֲדָם שֶׁעָשׂוּ מְרִיבָה
זֶה עִם זֶה. הַלֶּךְ אֶהְרֵן וַיֵּשֶׁב לֹא אֶצֶל אַחֵר מֵהֶם וְאִמֵּר לֹא ה)
בְּנֵי רֵאָה חִבְּרָךְ מִהוֹ אוֹמֵר מִטְרָף אֶת לְבֹו וְקוֹרַע אֶת בְּגָדָיו ו)

אוֹמֵר אוֹי לִי הִיאךְ אִשָּׁא אֶת עֵינִי וְאֶרְאָה אֶת חֲבֵרִי בּוֹשְׁתִי
הִימְנו שְׁאֲנִי הוּא שְׁסִרְחָתִי עָלָיו. הוּא יוֹשֵׁב אֶצְלוֹ עַד שֶׁמִּסִּיר
קִנְיָה מִלְּבֹו וְהוֹלֵךְ אֶהְרֵן וַיּוֹשֵׁב לֹא אֶצֶל הָאֶחָד וְאִ"ל בְּנֵי
רֵאָה חִבְּרָךְ מִהוֹ אוֹמֵר מִטְרָף אֶת לְבֹו וְקוֹרַע אֶת בְּגָדָיו ז)
וְאִמֵּר אוֹי לִי הִיאךְ אִשָּׁא אֶת עֵינִי וְאֶרְאָה אֶת חֲבֵרִי בּוֹשְׁתִי
הִימְנו שְׁאֲנִי הוּא שְׁסִרְחָתִי עָלָיו. הוּא ח) יוֹשֵׁב אֶצְלוֹ עַד
שֶׁמִּסִּיר קִנְיָה מִלְּבֹו. וְכִשְׁנִפְנְשׁוּ ט) זֶה בִּזְהָ נִפְסוֹ וְנִשְׁקוּ זֶה
לְזֶה. לֶכֶךְ נֶאֱמַר וַיִּבְנוּ אֶת אֶהְרֵן שְׁלֹשִׁים יוֹם כָּל בֵּית יִשְׂרָאֵל
(בְּמִדְבַּר כ' כ'). דְּבַר אַחֵר מִפְּנֵי מִה בְּכוּ יִשְׂרָאֵל אֶת אֶהְרֵן
שְׁלֹשִׁים יוֹם מִפְּנֵי שֶׁדֵּן אֶהְרֵן דִּין אֱמֶת לְאִמְתּוֹ מִנֵּין לֹא אִמֵּר
לְאִישׁ שְׁסִרְחָתִי וְלֹא לְאִשָּׁה שְׁסִרְחָתִי לֶכֶךְ נֶאֱמַר וַיִּבְנוּ אוֹתוֹ
כָּל בֵּית יִשְׂרָאֵל. אֲכַל מֹשֶׁה שְׁמוּכִיחֵן בְּדִבְרֵים קָשִׁים נֶאֱמַר
וַיִּבְנוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת מֹשֶׁה (וְרַבִּים לִיד ח') י). וְעַד כִּמֵּה
אֲלֵפִים הָיוּ בִּישְׂרָאֵל שֶׁנִּקְרְאוּ שִׁמְשֵׁי יא) אֶהְרֵן שְׁאֵלְמֵלָא
אֶהְרֵן לֹא בָא זֶה לְעוֹלָם יכ). וַיֵּא לֶכֶךְ נֶאֱמַר וַיִּבְנוּ אֶת
אֶהְרֵן שְׁלֹשִׁים יוֹם כָּל בֵּית יִשְׂרָאֵל יג) מִי שְׁרוּאָה מֹשֶׁה
רַבִּינוֹ שְׁעוּמֵד וְכוּכָה וְהוּא לֹא יִבְכָּה יד). וַיֵּא מִי שְׁרוּאָה
אֲלַעְזֹר וְפִינְחָם שֶׁהֵם שְׁנֵי כְּהֹנִים גְּדוֹלִים שְׁעוּמֵדִים וְכוּכִים
וְהוּא לֹא יִבְכָּה:

אֶהְיֶה אִתְּךָ שְׁלוֹם וְרוּדָף שְׁלוֹם
אֲבוֹת דְּרַבִּי נָתַן פָּרֶק י"ב מִשְׁנָה ג

סרק יב

הלל ושמואי קבלו מהם הלל אומר הי מתלמידיו
של אהרן. אודב שלום ורודף שלום. אודב את הברית
ומקרב לתורה:

הוא היה אומר נגיד שמא אכר שסיה. ודלא מוסף
יסף. ודלא יליף קמלא חייב. וראישתמש בתנא חלק :

הוא היה אומר אם אין אני לי מי לי. וכשאני לעצמי
מה אני. אם לא עבשתי אימתי א):

אורב שלום כצד מלמד שירא אדם אורב שלום כישראל
בין כל אחד ואחד כדרך שהיה אורן אורב שלום [כישראל] (ב)
בין כל אחד ואחד שנאמר תורת אמת היתה כפיה ועולה
לא נמצא כשפתיו כשלוש וכמישור הלך אתי ורכים השיב
מעון (מלאכי ב' י'). רמ אומר מה תלמוד לומר ורכים השיב
מעון, כשהיה אורן מהלך כדרך פגע ולו באדם רע או באדם
רשע (ג) ונתן לו שלום. למחר בקש אותו ראיש לעבור
עכידה אמר אוי לי איך אשא עיני אחד כך ואראה את
אורן כושתי הימנו שנתן לי שלום. ונמצא (ד) אותו ראיש
מנוע עצמו מן העבירה. וכן אמר ר' יוחנן שיש עובדי

מינע עצמו מן העכירה. וכן שני בן יצחק שיעור מרובה
הרעם ומהלך אורח וישב לו אצל אמו מהם ואמר לו ה
מלך ומהלך מהלך אורח וישב לו אצל אמו מהם ואמר לו ה

אומר אי לי ירא אשם את עני ואירא את חברי בישת
דמינא שמינא דא שפירתי עליו ואי יושב ארץ יושב
קנאד מלכו דהרץ ארץ וישוב לו ארץ דאדא דאדא
ואה חבדא סה אומי מלכא את דלבו דאדא את בישת
אומר אי לי ירא אשם את עני ואירא את חברי בישת
דמינא שמינא דא שפירתי עליו ואי יושב ארץ יושב
קנאד מלכו דהרץ ארץ וישוב לו ארץ דאדא דאדא
ואה חבדא סה אומי מלכא את דלבו דאדא את בישת

וְלֹכֵךְ נֹאמַר וַיִּכְבּוּ אֶת אֹהֶרֶן שְׁלֹשִׁים יוֹם כָּל בֵּית יִשְׂרָאֵל
(בסדר כ' י'): דבר אחד מפני מה כבו ישראל את אהרן
שלושים יום מפני שדן אהרן דין אמת לאמתו מנין לא אמר
לאיש שסרחת ולא לאשה שסרחת לכך נאמר ויכבו אותו
כל בית ישראל, אבל משה שמוכיח בדברים קשים נאמר
ויכבו בני ישראל את משה (ויכריע ליד ה') ועוד כמה
אלפים היו בישראל שנקראו שמם יא) אהרן שאלמלא
אהרן לא בא זה לעולם יכ). ר"א לכך נאמר ויכבו את
אהרן שלשים יום כל בית ישראל יכ) מי שרואה משה
רבינו שעומד וכוה והוא לא יכבה יכ). וי"א מי שרואה
אלעזר ופינחס שהם שני כהנים גדולים שעומדים וכוהים
והוא לא יכבה:

אָהרן אוהב שלום ורודף שלום
אבות דרבי נתן פרק י"ב משנה ג

שני בני אדם
שעשו מריבה זה עם זה —
הלך אהרן וישב אצל אחד מהם.
אמר לו: "בני, ראה חברך, מהו אומר,
מטרף את לבו
וקורע את בגדיו.
אומר: "אוי לי,
היאך אשא את עיניי וראא את חברי?
בושתי הימנו,
שאני הוא שסרחתי עליו!"
הוא יושב אצלו
עד שמסיר קנאה מלבו.
והולך אהרן וישב אצל האחר,
ואומר לו:
"בני, ראה חברך, מהו אומר,
מטרף את לבו
וקורע את בגדיו.
אומר: אוי לי,
היאך אשא את עיניי וראא את חברי?
בושתי הימנו,
שאני הוא שסרחתי עליו!"
הוא יושב אצלו
עד שמסיר קנאה מלבו.
וכשנפגשו זה בזה —
גיפפו ונישקו זה לזה.

מטרף — קורע

היאך — איך

אשא את עיניי — אהרן את עינו

מסרחתי

אכאח את חברי — אשתדל ופכח

נישקו

בושתי הימנו — אנו מתביישים

מפני

סרחתי עליו — פלעתי

מסור היאה — מסלח

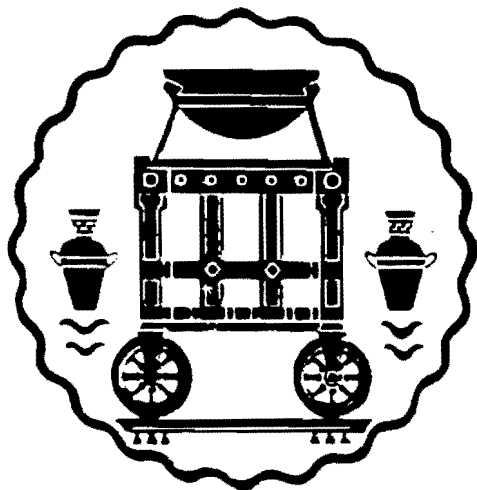
בזרואה

גיפפו — חבקו מחוץ

The Irritating Wife

Rab's wife would irritate him [constantly].
When he told her: "Cook me lentils,"
she would make him chick peas.
When he told her: "Cook me chickpeas,"
she would make him lentils.
When Hiyyah, his son, grew up,
he would reverse his father's words to his mother.
Rab said to his son:
"Your mother has changed for the better!"
Said [Hiyyah]:
"It was I who reversed your words [to her]."
He [Rab] said to him:
"This is why people say:
'one's offspring teach one wisdom.'
Nonetheless, you should not act thus,
as it is said (Jeremiah 9:4):
'They have taught their tongue to speak lies,
they weary themselves to commit iniquity.'"

Babylonian Talmud, Tractate **Yebamoth** page 63a

The Roman Stadium

One should not go to stadiums
because [they are] “the seat of the scornful” (Psalms,
1:1).

But Rabbi Nathan permits it, for two reasons:

First, because by shouting one may save [the victim];

Second, because one might be able to give evidence

[of death] for the wife [of a victim]

and so enable her to remarry.

Babylonian Talmud, Tractate **Abodah Zara** page 18b

Eight Levels of Tzedaka

Following is the translation of the full source from Maimonides.

There are eight degrees of charity,
each one higher than the one before:
The highest degree of all— one who assists a Jew who
has fallen,

giving him a present or a loan,
or going into partnership with him,
or finding him a job
in order to strengthen him
that he need not beg of others.

The Torah says of this (Leviticus 25:35):

“...then you shall uphold him,
as a stranger and a resident,
and he shall live with you” —
in other words, uphold him,
lest he fall and be in need.

A lesser degree than that — one who gives charity to the
poor

without knowing to whom he has given
and without the poor man knowing from whom he has
received;
for this is performing the commandment for its own sake,
like the Bureau of Secrecy
which existed in the Holy Temple,
where the upright would give secretly
and the poor of good family
would make their livelihood from it in secrecy.

Similar to this is one who puts his donation into a charity
box,

but one must not do so
unless he knows that the person in charge is reliable
and wise,
and knows how to administer it properly
like Rabbi Hananiah Ben-Teradion.

A lesser degree than that — one who knows to whom he
is giving,

but the poor man does not know
from whom he has received,
just like the greatest of our Sages
who used to go secretly
and place their donations at the doorways of the poor.

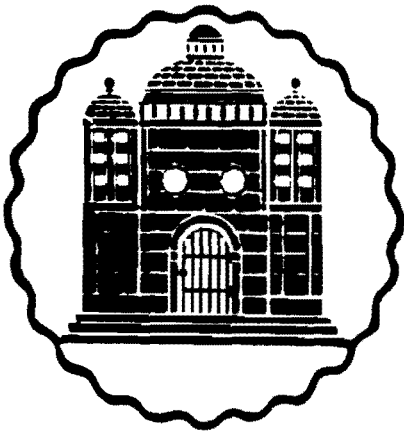
It is good to act thus,
and it is especially good,
if those in charge of administering the charity
are not upright.

A still lesser degree — the poor man knows from whom
he has received a donation,
though the giver does not know to whom he has given,
like the greatest of our Sages
who would tie up their coins in cloths
and drop them behind them,
so that the poor could come and pick them up
without being shamed.

A still lesser degree — One who hands a donation
before the poor man asks for it.

A still lesser degree than that —
One who gives after the poor man asks.
An even lesser degree — one who gives less than is
fitting,
but does so with good cheer.
An even lesser degree — one who gives sadly.

Maimonides, **Mishneh Torah**, The Rules of Giving to
the Poverty-Stricken, chapter 10

שמונה מעלות בצדקה הרמבם, משנה תורה, ספר זרעים, הלכות מתנות עניים, פרק י, הלכות ז-י"ד

ס' זרעים, הלכות מתנות עניים פ"ד

אלא נותן לו בסבר פנים יפות ובשמחה ומתאונן עמו על צרתו, שנאמר: אס-לא בכיתי לקשה-יום עגמה נפשי לאביון (איוב ל"ז). ומרבר לו דברי תחנונים ונחומים, שנאמר: ולב אלמנה ארנן (איוב כ"ג, י"ז).

ה שאל העני ממך ואין בירך כלום לתן לו – פייסהו בדברים. ואסור לנעור בעני – או להנביח קולו עליו בצעקה, מפני שלבו נשבר ונרכא והרי הוא אומר: לב-נשבר ונרכא אלהים לא תבזה (תהילים נ"א, י"ט). ואומר: להחיות רוח שפלים ולהחיות לב נדכאים (ישעיה נ"ז, ט"ז). ואוי למי שהכלים את-העני, אוי לו, אלא יהיה לו קאב בין ברחמים בין בדברים, שנאמר: אב אנכי לאביונים (איוב כ"ט, ט"ז).

ו הכופה – אחרים לתן צדקה ומעשה אותם, שכרו גדול משכר הנותן – שנאמר: והיה מעשה הצדקה שלום י" (ישעיה נ"ד, י"ז). ועל גבאי צדקה וכיוצא בהם נאמר: ומצדיקי הרבים פכוכבים י" (יחזקאל י"ב, ט"ז).

ז שמנה מעלות יש בצדקה זו למעלה מזו: מעלה גדולה שאין למעלה ממנה – זה המחזיק ביד ישראל שמך ונותן לו מתנה או הלואה או עושה עמו שתפית י" או ממציא לו מלאכה כדי לחזק את-ידו עד שלא יצטרך לבריות לשאל, ועל זה נאמר: ותחזקת בו יד ותרשב ימי עמך (דברים כ"ה, י"א) כלומר: החזק בו עד שלא יפול ויצטרך.

ח פחות מזה – הנותן צדקה לעניים ולא ידע למי נתן ולא

פחות מזה שיתן בעצבו, משמע שאף בזה יש מצוה. (י"ג) בבא בתרא ט' (י"ד) כן הוא במשלי (י"ג, ו'): "כופר נפש איש עשרו ורש לא שמע גברה". וראה בכד הקמת אות צדקה. (ט"ז) בבא בתרא ט'. (ט"ז) כלומר, אפילו מהנותן צדקה ברצונו, שלא בכפייה (מ"ז) בירד סימן רמט ס"ק ב'. (י"ז) ואילו בעבודת הצדקה, כלומר, בנתינתה, לא נאמר אלא "השקט ובטח", ושלום גדול מהם (מהרש"א שם). (י"ח) שם ח': (י"ט) רבינו מנחם מנחם למעלה, כי המלוא היא מעלה יותר גדולה מהמתנה, ועושה שותפות הוא מעלה יותר גדולה ממלוא, כמו שאמרו בשבת ס"ג. א"ר שמעון בן לקיש גדול המלוא (שאין העני בוש בה – רש"י) יותר מן

הרמב"ם – גדול חכמי ישראל בימי-הביניים, נולד בקורדובה בשנת 1135 וחי במצריים. היה בעל ידיעות רחבות ביותר בכל מקצועות היהדות וכן במתמטיקה, באסטרונומיה, בפילוסופיה וברפואה, וממנה התפרנס. שימש רופאו של שולטן מצרים. הנהיג את יהדות מצרים, אף קיים קשרים עם כל הגלויות ונחשב למנהיגן הרוחני. שלושת ספריו המונומנטליים הם: פירוש המשניות; משנה תורה (הידוע גם בשם "היד החזקה") ומורה נבוכים. נפטר בשנת 1204.

משנה תורה – בספר זה מביא הרמב"ם בתמציתיות, ועל-פי סדר נושאים, את כל ההלכות שהיו ידועות בזמנו: מן המשנה, מן התלמוד הבבלי, מן התלמוד הירושלמי מספרות הגאונים וכו'. הספר מחולק ל-14 פרקים (ולכן קרוי גם "יד החזקה").

שמונה מעלות בצדקה הרמב"ם, משנה תורה, ספר זרעים, הלכות מתנות עניים, פרק י, הלכות ז-י"ד

זרעים. הלכות מתנות עניים כ"י קלא

ידע העני ממי לקח; שהרי זו מצוה לשמה. כ. כגון לשכת חשאים כ"א שהיתה במקדש שהיו הצדיקים נותנים בה בחשאי והעניים בני טובים מתפרנסין ממנה בחשאי. כ. וקרוב לזה – הנותן לתוך קפה של צדקה, ולא יתן אדם לתוך קפה של צדקה אלא אם כן יודע שהמנה נאמן וחקם ויודע להנהיג פשוטה, כרבי חנניה בן-תרדיון כ"ה.

ט פחות מזה כ"ה – שידע הנותן למי ולא ידע העני ממי לקח כגון גדולי החכמים כ"ו שהיו הולכין בסתר ומשליכין המעות בפתחי העניים. וכזה ראוי לעשות, ומעלה טובה היא, אם אין הממין בצדקה נוהגין פשוטה.

י פחות מזה כ"ו – שידע העני ממי נטל ולא ידע הנותן, כגון גדולי החכמים כ"ה שהיו צוררים המעות בסדיניהם ומפשילין לאחוריהם ובאין העניים ונוטלין, כדי שלא יהיה להם בושה.

יא פחות מזה – שיתן לו בידו קדם שישאל.

יב פחות מזה – שיתן לו אחר שישאל.

יג פחות מזה – שיתן לו פחות מן-הראוי בסבר פנים יפות.

יד פחות מזה – שיתן לו בעצב.

טו גדולי החכמים כ"ה היו נותנים פרוטה לעני קדם כל-תפלה ואחר כך מתפללין, שנאמר: אני בצדק אחזה פניך (תהלים י"ט, טז).

טז הנותן מזונות לבניו ולבנותיו הגדולים י שאינו חייב במזונותיהם כדי ללמד הזכרים תורה ולהנהיג הבנות בדרך ישרה ולא יהיו מבזות, וכן הנותן מזונות לאביו ולאמו יא – הרי

העושה צדקה, ומטיל בכיס (עושה שותפות) יותר מכולם. (כ) אף על פי שגם אם עושה שלא לשמה הרי זה צדיק גמור (בבא בתרא י. ג). (כא) שקלים פ"ה משנה ו. (כב) כלומר, לוקחים בעצמם ואין איש יודע. (כג) בבא בתרא שם. (כד) שם, ועיין בתוספות ד"ה אלא. וראה למעלה פ"ט הלכה א. (כה) בבא בתרא שם. (כו) מר עוקבא. וראה בכתובות סו. (כז) בבא בתרא שם. (כח) רבי אבא, וראה בכתובות שם. (כט) רבי אלעזר – בבא בתרא שם. (ל) יותר משש שנים (כסף משנה). ומקור הדברים בכתובות נ. ולמדו זאת ממה שנאמר (תהלים קו. ג): "עושה צדקה בכל עת". (לא) שמצד מצות כיבוד אב ואם אינו מחוייב לפרנסם אלא

שמונה מעלות בצדקה
הרמבם, משנה תורה, ספר זרעים,
הלכות מתנות עניים, פרק י', הלכות ז-י"ד

שמונה מעלות יש בצדקה,
זו למעלה מזו.
מעלה גדולה
שאין למעלה ממנה —
זה המחזיק ביד ישראל שמו
ונותן לו מתנה או הלוואה
או עושה עמו שותפות
או ממציא לו מלאכה
כדי לחזק את ידו
עד שלא יצטרך לבריות לשאול.
ועל זה נאמר:

"והחזקת בו, גר ותושב, וחי עמו" (ויקרא כ"ה, ל"ה)
— כלומר, החזק בו,
עד שלא יפול ויצטרך.
פחות מזה —

הנותן צדקה לעניים
ולא ידע למי נתן
ולא ידע העני ממי לקח.
שהרי זו מצווה לשמה.
כגון לשפך חשאים שהיתה במקדש,
שהיו הצדיקים נותנין בה כחשאי,
והעניים בני טובים
מתפרנסין ממנה כחשאי.
וקרוב לזה —

הנותן לתוך קופה של צדקה.
ולא יתן אדם לתוך קופה של צדקה,
אלא אם כן יודע

שהממונה נאמן וחסם
וידע להנהיג כשורה,
כר' חנניה בן תרדיון.

המחזיק — המחזיק ביד ישראל
שמו — שמו

ממציא — מלאכה

המחזיק — המחזיק ביד ישראל

כשורה — כפי הדין והצדק

שמונה מעלות בצדקה (המשך)
הרמב"ם, משנה תורה, ספר זרעים,
הלכות מתנות עניים, פרק י, הלכות ז"ר

פחות מזה —
שידע הנותן למי ייתן,
ולא ידע העני ממי לקח.
כגון גדולי החכמים,
שהיו הולכין בסתר
ומשליכין המעות בפתחי העניים.
וכזה ראוי לעשות,
ומעלה טובה היא,
אם אין הממונין בצדקה נוהגין בשורה.

פחות מזה —
שידע העני ממי נטל,
ולא ידע הנותן,
כגון גדולי החכמים
שהיו צוררים המעות בסדיניהם
ומפשילין לאחוריהם,
וכאין העניים ונוטלין,
כדי שלא יהיה להם בושה.

פחות מזה —
שיתן לו בידו
קודם שישאל.
פחות מזה —
שיתן לו אחר שישאל.

פחות מזה —
שיתן לו פחות מן הראוי
בסכר פנים יפות.
פחות מזה —
שיתן לו בעצב.

צוררים — אונסים
סדיניהם — סכרם
מפשילין — משליכים
שלא ידעו שבוטל הפסוק

קודם שישאל — לפני שישאל

בסכר פנים יפות — בצורה נעימה

The Seven Levels of Tzedaka of Rabbi Moshe Ben Yaakov of Couci

He who gives charity to the poor unwillingly
has lost all merit,
even if he gives a great deal.

Better than that is
he who gives even a single small coin willingly.

There is yet a third level, better than the previous two:
one who hands a suitable amount to the poor man,
and does so willingly.

There is yet a fourth level, better than those three:
one who gives a suitable amount to the poor man
before he has asked.

There is a fifth level, better than those four:...
One who wraps up the coins in his handkerchief
and throws it behind him,
so that the poor may come and pick it up.
He who has given —
does not know to whom he has given,
and the poor man does not feel so ashamed.

There is a sixth level, better than the previous five...
One who casts the coins behind the door
by means of a hollow pipe
so that the poor man
has no idea from whom he has received this gift.

And there is a seventh level, as well, better than all the
rest:

He who puts the money into a charity box
so that giver doesn't know
to whom he has given,
whereas he who receives it
doesn't know from whom he has received it.

Sefer Mitzvot Ha-Gadol, Mitzva 162

On One's Obligation to Assist

It is an affirmative rabbinical injunction
to visit the ill

and to comfort the mourners

to escort the dead,

to finance a bride,

to accompany one's guests,

And to care for the burial requirements,

to bear the bier on one's shoulder

and to walk before it,

to eulogise,

to dig the grave

and to perform the burial,

And likewise, to gladden the bride and the groom

and to assist them with all their needs — These acts

are all acts of kindnesses (**gemilut hasadim**),

and they have no set measure.

Despite the fact that all these injunctions are rabbinic,
they are included in

“And you shall love your neighbor like yourself” (Lev.
19:18).

All the things you would have others do for you,

[you] do for your brother-in-Torah-and-its-injunctions.

Maimonides, **Mishneh Torah**,
Rules of Mourning, Chapter 14, Halacha 1

על החובה לעזור
רמב"ם, משנה תורה, ספר שופטים
הלכות אבל, פרק י"ד, הלכה א

מצוות עשה של דבריהם
לבקר חולים,
ולנחם אכלים,
ולהוציא המת,
ולהכניס הפלה,
וללוות האורחים,
ולהתעסק בכל צורכי הקבורה:
לשאת על הכתף,

ולילך לפניו,
ולספוד ולחפור ולקבור.
וכן לשמח הפלה והחתן
ולסעדס ככל צרכיהם.
ואלו הם גמילות חסדים שבגופו,
שאין להם שיעור.
אף-על-פי שכל מצוות אלו מדבריהם,
הרי הם בכלל "ואהבת לרעך כמוך" (ויקרא
י"ט, י"ח).

כל הדברים שאמה רוצה
שיעשו אותם לה אחרים —
עשה אמה אותם לאחיה בתורה ובמצוות.

Good Qualities and Bad Qualities

Every human being has positive sides and negative sides,
and in every human contact

they influence and affect other human beings
in both the positive and the negative aspects.

This influence happens unintentionally and unwittingly,
just as nature influences without meaning to do so.

To the extent that human beings meet,
and touch one another in their positive sides,
they awaken in each other — or even create anew —
positive emotions and instincts.

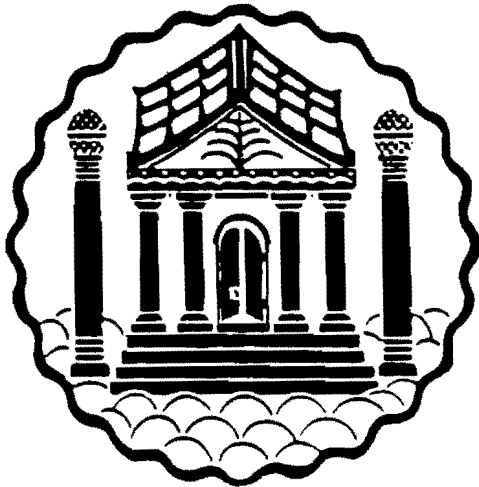
And the opposite is also true:

by clashing with one another
people increase or create
negative emotions and instincts.

In this respect,
whatever we seek in a new communal life,
in new ways of life,
is to structure it in such a way
that the members of the community
would touch and influence one another
in their positive aspects.

This is the family spirit,
or family pattern,
of kibbutz life.

The Works of A.D. Gordon, Book I, p.457

How Does One Dance Before the Bride?

How Does One Dance Before the Bride?

Our Rabbis taught: How does one dance before the bride?

[i.e. what does one sing or recite?]

Beit Shammai say: "The bride as she is."

And Beit Hillel say: "Beautiful and graceful bride."

Beit Shammai said to Beit Hillel:

"If she is lame or blind, should one say of her:

'Beautiful and graceful bride'?

For the Torah says (Exodus 23:7):

'Keep thee far from a false matter.'"

Babylonian Talmud, Tractate **Ketubot** page 16b

ON THE PERSONALITIES AND BOOKS MENTIONED IN THIS UNIT

Beit Shammai and Beit Hillel — two batei midrash (houses of Torah study) which existed in the Land of Israel in the last generations of the Second Temple era and the first generations after the destruction of the Temple. Beit Hillel adopted the approach of Hillel the Elder, who was known as modest and lenient, whereas Beit Shammai went according to the approach of Shammai, who was known as strict and severe. We know of about 300 cases in which there were differences of opinion between the two houses, in both halakhic and in philosophical issues. The above source is a classical example of such a dissention. In most cases, halakhah was ruled according to Beit Hillel

Rabban Gamaliel (of Yavneh) — the president of the **Sanhedrin** of Yavneh in the years after the destruction of the Second Temple, and a great leader of the Jewish people at a very difficult time in its history, strove to unite the people around one spiritual center and one **Halakhah** which would be as unified as possible, and fought for it with all his might.

Rabbi Yehoshua (Ben Hananya) — One of the greater **Tannaim** of the second generation, one of the chief students of Rabban Yochanan Ben Zakkai. Served as the head of the **Sanhedrin**, alongside Rabban Gamaliel, spoke many languages and had a good knowledge of mathematics and astronomy, was wont to hold discussions with gentile wisemen, and thus became the symbol of the sharp-witted wise man, who knows how to counter his opponents.

Rabbi Eliezer (Ben Hyrcanus) — A **Tanna** of the second generation, the first and most important disciple of Rabban Yochanan Ben Zakkai. He and Rabbi Yehoshua Ben Hananya were considered the most prominent figures in the generation prior to the destruction of the Temple. Was adamant in his views, and in cases of differences of opinion, did not yield to majority opinion — which brought about his excommunication. Only when he was about to die did his disciples and friends dare break the excommunication and come to visit him. Rabbi Akiba was among his disciples.

(Shimon) Ben Azzai — A **Tanna** of the third generation, a disciple of Rabbi Yehoshua Ben Hananya, friend-and-disciple of Rabbi Akiba. Was known for his diligence in learning Torah. Was not ordained as a rabbi, and therefore is known as "Ben Azzai," rather than "Rabbi Shimon". He never married, and died young. Was also known for his fear of God and his piety, and he studied mysticism.

Rabbi Shimon Ben Elazar — a **Tanna** of the fifth generation, the most distinguished disciple, and servant, of Rabbi Meir. Was renowned in **Halakha**, Aggadah, and his homilies.

Rabbi Meir — The greatest **Tanna** of the fourth generation, the most prominent student of Rabbi Akiva, and one of those who helped strengthen Torah in the difficult times following the Bar Kokhba rebellion. Studied also under Rabbi Yishmael and others. Served as the Sage of the town of Usha, but differences of opinion forced him to go to exile, where he died. Had a great share in establishing the order of the **Mishna**. Had a very sharp mind, and was also known for his homilies and **midrashim**.

Rab — The first and greatest **Amora** of Babylon. One of the founders of the **yeshiva** of Sura, which continued to exist for another 800 years after his death. His moving from **Eretz Yisrael** to Babylon marked the beginning of a new era in Jewish history: it resulted in spreading Torah in Babylon, and set the foundations for the ramified spiritual learning and literature which was created there. Was renowned in both **Halakhah** and **Aggadah**.

Rabbi Nathan — A **Tanna** of the fourth generation, son of the Head of the Golah in Babylon, who came to **Eretz Israel** and fulfilled an important role in the **Sanhedrin**. Studied under Rabbi Eliezer Ben Hyrcanos, Rabbi Tarfon, Rabbi Yishmael, and others. Mentioned a few times in the **Mishna** and many times — in the **Baraitot**, the **Tosefta** and the **Midrash**. Wrote the **midrash Aboth d'Rabbi Nathan**.

Maimonides (Rabbi Moshe Ben Maimon, Rambam) — The greatest Jewish scholar in the Middle Ages, and probably of all times. Was born in Cordoba, Spain, in 1135, and lived mostly in Egypt. Had a vast knowledge in all fields of Jewish knowledge, as well as in mathematics, astronomy, philosophy, and medicine — which he also practiced, as the personal doctor of the Sultan of Egypt. Was the leader of Egyptian Jewry, but had contacts with Jews throughout the Diaspora, and was considered the spiritual leader of all Jews. His three monumental books are: his Commentary on the **Mishnah**, **Mishneh Torah** (also known as **Yad Ha'hazaka**; see below), and **The Guide to the Perplexed**.

Mishneh Torah — In this book Maimonides brings, succinctly and according to topics, all the **Halakhot** which were known at his time: from the **Mishnah**, the Babylonian **Talmud**, the Jerusalem **Talmud**, the **Geonitica**, etc. The book is divided into 14 volumes, and is therefore also known as “Yad Ha'hazaka” (the gematria of the letters in the Hebrew word, “hand”, being 14).

Rabbi Moshe Ben Yaacov of Conci — Lived in France in the 13th century. Was a wandering homilist, beseeching the Jews to observe the **mitzvot**. Wrote an important **halakhic** book, **Sefer Mitzvot Ha'gadol** (known, in its initials, as the **SMAG**), which is largely based on Maimonides' **Mishneh Torah**, to which the author added sources from the Talmudic literature and from **halakhic** sources from contemporary Germany and France. The book had a great influence on many generation of Torah scholars in Europe. It is divided into two parts: positive commandments, and prohibitory commandments.

Aharon David Gordon — 1856-1922, a writer and spiritual leader of the halutzim movement. Professed settling the Land of Israel, and cultivating the land; his philosophy is known as “the Religion of Labor.” Born in Russia, he emigrated to **Eretz Yisrael** at a relatively old age (48), and worked as a hand in a kibbutz.

Student Activities

Activity - "Who Is A Friend?"

1. Following is a list of people.

A member of your family

A Jew in your country

A resident of a foreign country

A close friend

A Jew in Israel

A Jew in another country

A classmate

A resident of your country

A person who seeks to harm you

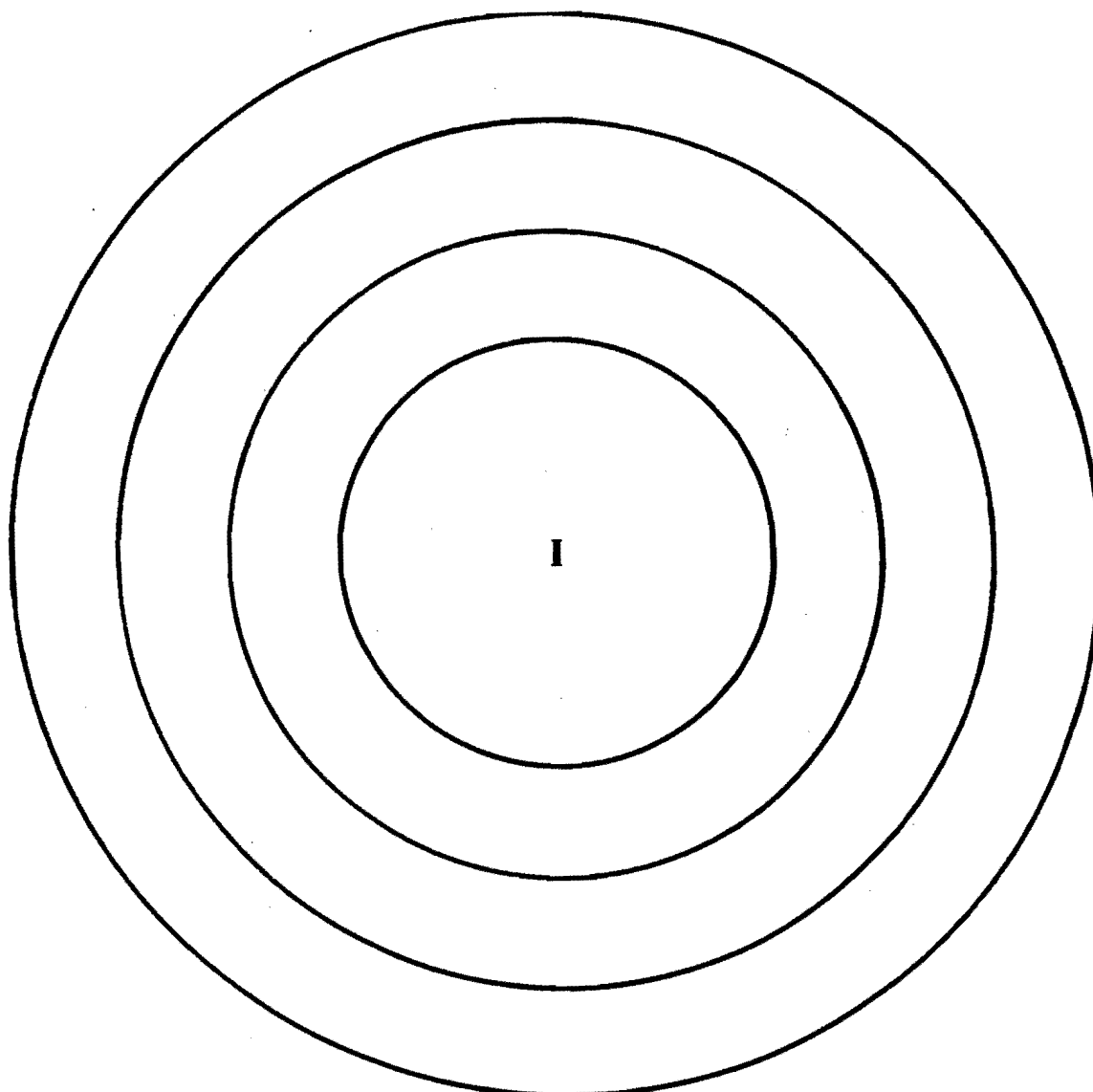
A club member

A resident of a hostile country

Classify these people:

Friends	Non-friends

2. The circles below represent different kinds of relationships you may have with other people. Place the people you classified as "friends" in the circles, according to how close they are to you.

Activity - "Between People": The Ways People Behave

1. List various ways in which people treat each other

(e.g. help,

ignore,

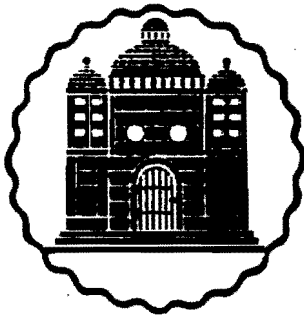
listen,

etc.):

2. Summary Questions:

- a. Based on what we have studied so far, what is the meaning of the concept "friend"?

- b. What does the concept "between people" (בין אדם לחברו) mean?

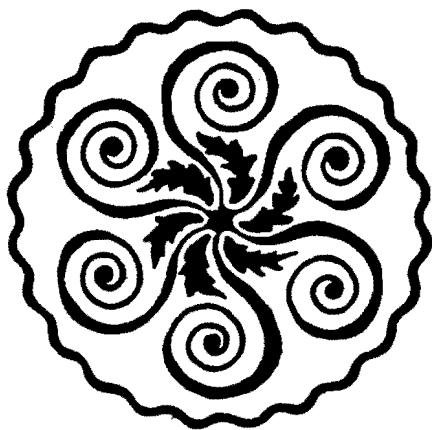
Activity - “My Friends and I” - A Questionnaire

1. How would you like to be treated by your friends?

2. How would you not like to be treated by your friends?

3. Choose the three attitudes towards other people, which you think are most widespread in society:

- encouraging • being faithful • understanding • causing others to fail
helping • gossiping • caring • insulting • looking down on others • envying
pitying • trusting • flattering • listening • being hypocritical
instilling confidence • being distant • ignoring • rejecting • underestimating

Activity - Actions and Values in the story "A Disciple's Question"

Read: "A Disciple's Question"

Questions:

1. How did Rabbi Joshua behave?

2. How did Rabban Gamaliel behave?

3. How did the disciple behave?

4. Write down all the interactions between people described in this story.

Activity - The Values That Guided The Heroes of the Story
“A Disciple’s Question”.

A. Complete the chart: Which values guided the behavior of each of the characters in this story?

	Values which guided behavior	Values which were set aside
Rabban Gamaliel		
Rabbi Joshua		
The Disciple		

B. Think: What other options did each of the characters have? What values would have guided them had they behaved differently?

Activity - The Values That Guided the Sages in their Enactments.

Questions:

1. Which values did the Sages affirm in each of the enactments described, and which ones did they waive?

	Values that guided the Sages	Values which they waived
Enactment 1		
Enactment 2		
Enactment 3		

2. Do you find these Rabbinic enactments satisfactory? Explain.

Enactment 1 _____

Enactment 2 _____

Enactment 3 _____

3. Would you have liked to make up different regulations for the same purposes?

Enactment 1 _____

Enactment 2 _____

Enactment 3 _____

Activity - Three Rabbinic Sayings Regarding Respect for One's Fellow Man

Read: Three Rabbinic Sayings Regarding Respect for One's Fellow Man

Questions:

1. Why respect our fellow man?

How does each one of the sages answer this question?
Complete the following chart:

Rabbi Eliezer says:
Respect your fellow-man

because _____

Ben Azzai says:
Despise no man

because _____

Rabbi Eliezer says:
Honor your comrade
and do not put him down

because _____

2. Which of the views do you agree with? Explain.

Activity - The Story of Rabbi Simeon and the Ugly Man

Read the first part of the story.

Questions:

1. What was the sin of Rabbi Simeon son of Rabbi Elazar?

2. How is it possible that a person who studied Torah would behave in such a manner? Try to explain. (Suggestion: Try to reconstruct Rabbi Simeon's thoughts and feelings when he met the ugly man.)

3. What did the ugly man reply to Rabbi Simeon? Explain the meaning of his words.

4. What do you think about the ugly man's reaction in this part of the story?

Activity - The Story of Rabbi Simeon and the Ugly Man (Part 2)

Read the second part of the story:

Questions:

1. What was the value dilemma which stood before the ugly man? Fill in your response on the following chart.

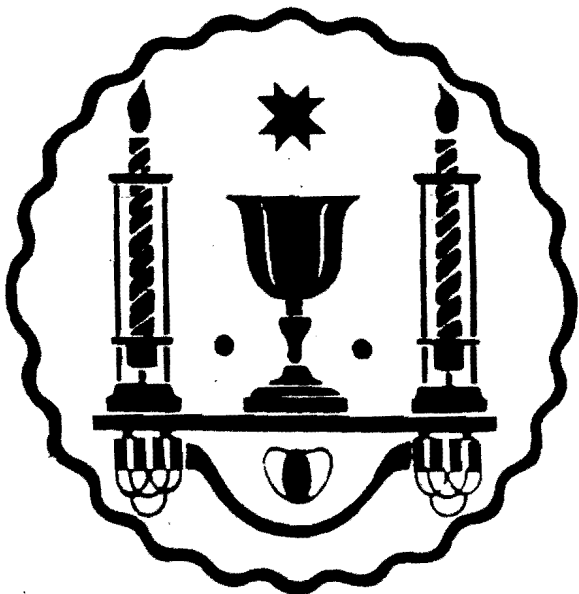
versus	
values	values

2. What did the ugly man eventually do? What do you think about his action?

3. Why were the townspeople so eager for the ugly man to forgive Rabbi Simeon? (There is no one "right" answer to this question.)

4. After the ugly man granted forgiveness, how did the public view the actions of Rabbi Simeon and the ugly man? Did they see things as they really were?

5. Is Rabbi Simeon's homily at the story's end directed to himself? to the ugly man? to both? Explain.

Activity - Rabbi Meir and the Woman

Read the story: Rabbi Meir and the Woman

Questions:

1. In this story, why did the husband treat his wife as he did?

2. Think about the wife's behavior: how did she feel towards her husband?

3. Why did Rabbi Meir pretend that he needed to be spat on?

4. Bring reasons for and against Rabbi Meir's behavior.

[illegible]

5. Rabbi Meir could have behaved differently:

a. What other options did he have?

b. What would have happened, had Rabbi Meir behaved differently?

Activity - Aaron, Lover and Pursuer of Peace

Read the story: Aaron, Lover and Pursuer of Peace

Questions:

1. Prior to Aaron's arrival, what relationship was there between the two people who quarreled?

2. Were these two people capable of making up with each other before Aaron's arrival? Explain.

3. How did Aaron make peace between those two people?

4. Why did Aaron succeed in making peace between them?

5. Why did Aaron choose that particular approach?

6. Aaron acted in light of one value, and waived another. Which value guided his action? Which value did he waive? What do you think of this?

7. Bearing this story and other stories in mind, try to think of other ways of making peace between two quarreling parties, such as persuading, reprimanding, moderating, setting a personal example, inviting parties to a talk, etc. What are the limitations of each of these approaches? What price does one pay in choosing any one of them?

Possibility A:

Possibility B:

Possibility C:

Activity - The Irritating Wife

Read the story: "The Irritating Wife"

Questions:

1. Why did the son decide to change his father's messages to his mother? Why do you think he did not try to solve the problem?

2. What "necessary evil" did the son choose by behaving in this manner?

3. Why did the son decide to reveal his actions to his father only when the father praised the mother? Why didn't he do so before then?

4. What are the differences in opinion between father and son? Which value does each one of them consider central?

Activity - The Roman Stadium

Read the story: "The Roman Stadium"

Questions:

1. Why did the Sages forbid going to the stadium?

2. Do you agree with them? Explain.

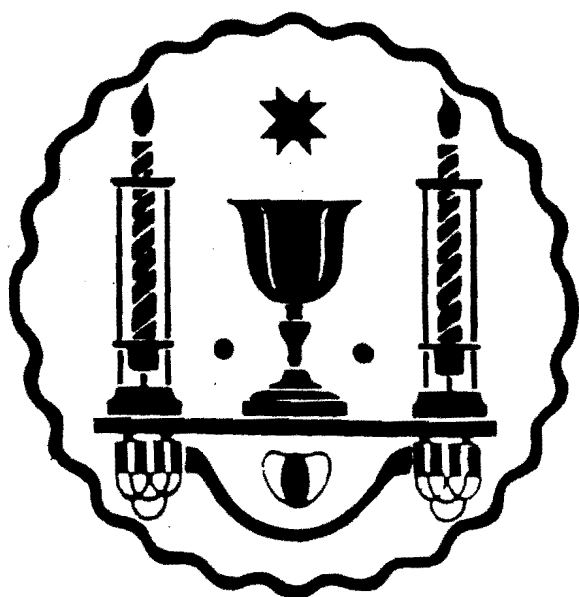
3. Why did Rabbi Nathan permit going to the stadium?

4. Suppose the Sages took Rabbi Nathan's opinion into consideration and still objected to it. Why would they have retained their objection?

5. Suppose Rabbi Nathan took the Sages' opinion into account, and still objected to it. Why would he have retained his objection?

6. Sometimes a person is able to help a friend, but it is not worthwhile to intervene. Bring examples.

7. Sometimes intervention may be negative. Bring examples.

Help and Charity

Activity - A Conversation Between Two People

A group of Jewish youths decided to help the sick.
They placed the following advertisement in the newspaper:

ASSISTANCE FOR THE SICK

14 Charity Street

**He who helps others —
helps himself**

**We are a group of young people
whose aim is to help the sick.**

We:

- visit the sick in hospitals and private residences
- give them books, newspapers and gifts
- help them receive loans and get medical equipment

We appeal to each and every one of you:
Please contribute to this important project!
The sick cannot help themselves;
They need your help!

Two friends, Eliezer and Benjamin, read the advertisement in the paper. The following conversation took place between them:

Eliezer: I don't agree with this ad.

Benjamin: Why?

Eliezer: I pay government taxes. Why doesn't the government take care of the sick?
It's their responsibility!

Benjamin: But the government cannot do everything.

Eliezer: The Ministry of Health takes care of sick people. There is no need for additional organizations for helping the sick.

Benjamin: But most of the sick people suffer very much. They may not have the money for medicine and medical equipment. The Ministry of Health can't supply everything!

Eliezer: Alright. I don't want to argue. Here is some money, donate it on my behalf.

Benjamin: Thanks for the money, but money is not enough.

Eliezer: Why not? Didn't you say that the sick need money?

Benjamin: Yes, we should give money, but we should also visit the sick. We should help them.

Eliezer: And what will the hospital workers do?

Benjamin: You don't understand: the government can give money; it can employ people to treat the sick. But the sick need love, too. And the state cannot give love!

Eliezer: Aren't you over-doing it a bit? First you asked me to give money — so I gave. Then you told me to help the sick — and I may agree to that, too. But now you also want me to love them! I don't know these people, so how can I love them? Isn't that asking for too much?

Activity - Eight Levels of Tzedaka

Following are eight work-cards, each containing a different level of tzedaka, according to Maimonides. Cut and paste them (or copy their contents) on to the following page, in descending order, with the highest level of tzedaka at the top of the page and the lowest level of tzedaka at the bottom.

1. Donor and recipient know one another. Donor gives only after the recipient has asked for help, but willingly.	5. The donor and recipient know one another, the donor gives willingly even before the recipient has to ask.
2. The recipient knows who gave, but the donor does not know who received. This is given willingly.	6. The donor gives willingly, but he and the recipient do not know one another.
3. A loan, a grant, an offer of partnership or a job are provided, so that the recipient won't need help in the future.	7. The donor gives willingly, and he and the recipient know each another.
4. The donor and recipient know one another, and the gift is not given willingly.	8. The donor gives willingly, and he knows the recipient but the recipient does not know him.

H.

G.

E.

F.

D.

C.

B.

A.

Activity - The Seven Levels of Tzedaka of Rabbi Moshe Ben Yaakov of Couci

Read: The Seven Levels of Tzedaka of Rabbi Moshe Ben Yaakov of Couci

Questions:

1. Compare the seven degrees of charity, according to Rabbi Moshe ben Yaakov of Couci, with the eight degrees of charity according to Maimonides. Phrase them in your own words.

Moshe Ben Yaakob of Couci	Maimonides

2. Explain the difference between the two approaches.

Activity - On One's Obligation to Assist

Read: On One's Obligation to Assist

Questions:

1. According to the Sages, what deeds are we obligated to do?

2. Think about additional "duties" or **mitzvot** between people which, you think, are incumbent upon the community in which you live. Think about things in the spirit of Maimonides' words; bring examples which are not mentioned in the source.

3. What is "kindness" (**gemilut hasadim**)?

4. Consider the following: according to this source, good deeds are obligatory; that is to say, one cannot choose whether or not to perform them. Why? What do you think about this?

5. The Sages command us to do good deeds. In what ways and in what areas do they leave us room to choose and decide?

Activity - Good Qualities and Bad Qualities

Read: Good Qualities and Bad Qualities

Questions:

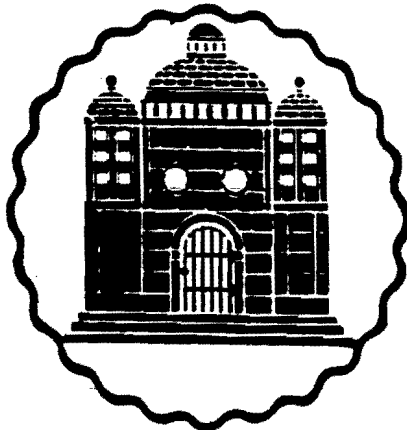
1. According to Gordon, what happens between human beings who come in contact with each other?

2. Do you agree with him?

3. Why, according to Gordon, can the good human qualities be enhanced by kibbutz life?

4. Where else do good human qualities manifest themselves?

5. Compare Gordon's ideas with those of Maimonides: in what ways are they similar? In what ways are they different?

Activity - Charitable Organizations

Questions:

1. Describe the activities of the charitable organization which you visited, or in which you were active.

2. What additional activities do volunteer organizations do?

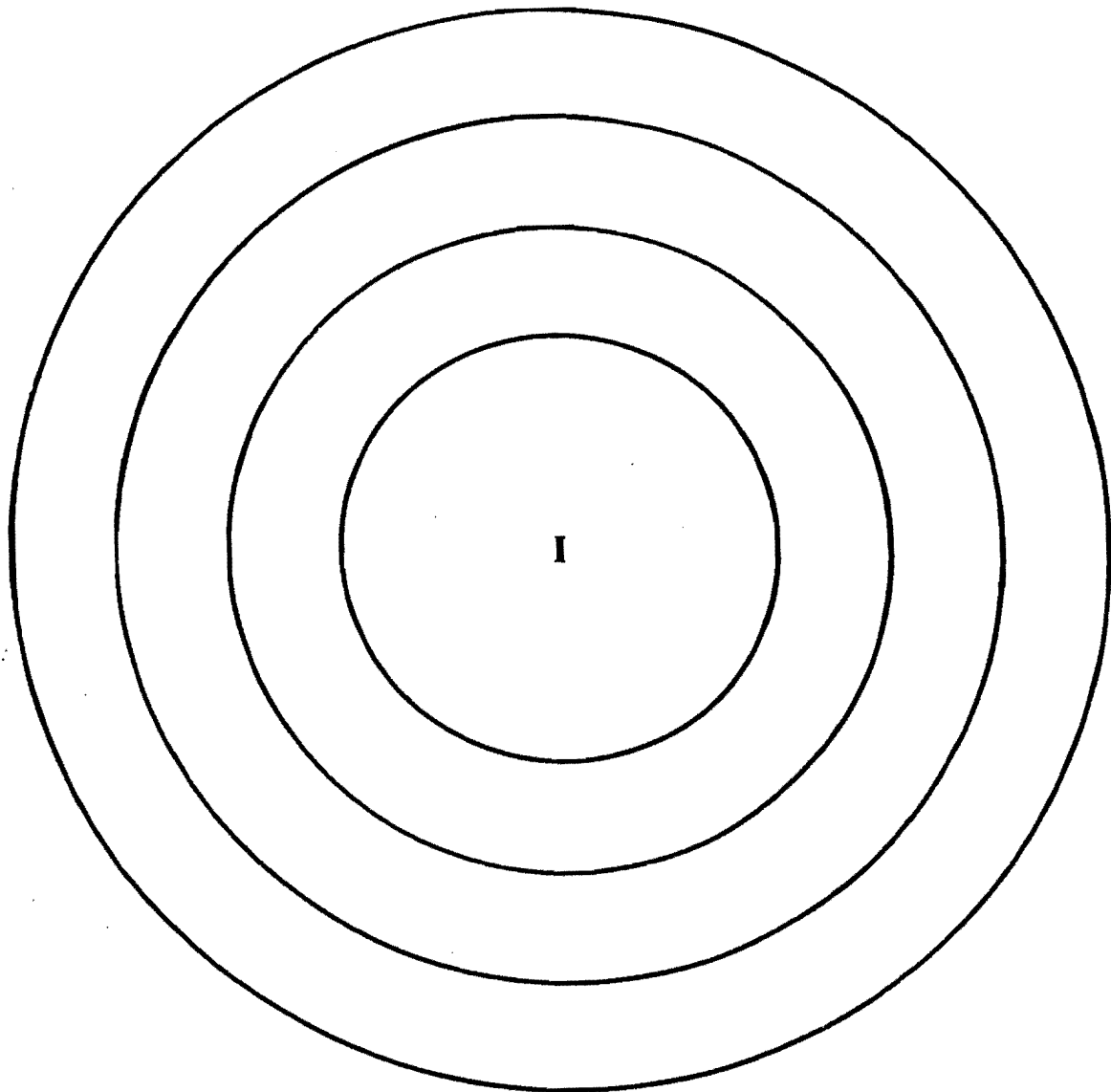

Activity What Should We Do For Other People ?

1. List all the things that people do for people who are close to them and all the things they do for those who are not close to them.

visit the sick		
lend money		

2. Following is a drawing of concentric circles of human relationships (similar to that in activity 1). In the innermost circle are the people closest to you, and in the external circle — those who are most distant from you. Enter the actions which you are obligated to perform for the sake of these people in their respective circles.

Activity - How Does One Dance Before the Bride?

Read the story: How Does One Dance Before the Bride

Questions:

1. Write the story in your own words.

2. What types of behavior are described in this story?

3. How did Beth Hillel make brides happy on their wedding day? Do you think it was right?

4. What did Beit Shammai think of this matter?

5. What values guided Beit Hillel and what values guided Beit Shammai?

6. This story has no ending. Write an interesting ending, which relates to the problems raised by this text.

7. Write a short story dealing with a problem similar to the one raised by this text.

